

การจัดราชการทหารภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

(พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗)

แนวคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากรัฐบาลจะประสบกับปัญหาความยุ่งยากทางเศรษฐกิจอย่างหนักหน่วงอยู่ตลอดรัชกาลแล้ว ปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาใหญ่และมีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย

พื้นฐานของแนวความคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ได้เริ่มก่อตัวขึ้นมาตั้งแต่สมัยการปฏิรูปบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุดสำคัญที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นแรก คือ การยอมรับแนวความคิดจากประเทศตะวันตกในเรื่อง เกียรติภูมิความเป็นมนุษย์และเสรีภาพ มีการเลิกระบบทาสและไพร่ รวมทั้งเปิดโอกาสทางการศึกษาแบบใหม่ให้กว้างขวางออกไป ทำให้บรรดาผู้ที่ได้รับการศึกษาต่างพากันตื่นตัว และสนใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ (ร.ศ. ๑๐๓) มีคณะเจ้านายและข้าราชการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดูรายละเอียดได้จาก เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร : ดวงพิทยาจำกัด, ๒๕๐๔), หน้า ๔๑ - ๔๓.

หัวหน้ากลุ่มหนึ่ง ไกรภมยังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดินว่า การปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของบรรดาอารยประเทศนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือ การปรับปรุงการปกครอง โดยเปลี่ยนจากระบบการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราช ไปเป็นระบอบรัฐสภา (Parliament) มีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก ในการปกครองประเทศ แต่ทว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงกาลเวลาอันเหมาะสม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในระบอบการปกครองแบบรัฐสภา ก็พอ ทรงเห็นว่า "...ถ้าจะตั้งป่าดึกดำบรรพ์ขึ้นใน เมืองไทย เอาความดีความงาม เป็นประมาณในเวลานี้แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะไม่ได้จัดการสักสิ่งหนึ่งเป็นแน่แท้ที่เคี้ยว คงจะต้องเกี่ยวกับป่นปี้เท่านั้น..."^๑ แต่ต่อมาภายหลัง จากการเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่สอง พระองค์ก็ทรงมีพระราชดำริว่า พระองค์จะทรง เตรียมการให้พร้อม และอาจเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการปกครองแบบใหม่ได้ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๒

อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่ว่าประชาชนยังขาดความพร้อม ไก่ถูกนำมาอ้างอิงใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำความผิดหวังให้แก่ผู้ที่คาดว่า พระองค์คงจะพระราชทานรัฐธรรมนูญในเร็ววัน แต่เมื่อถึง พ.ศ. ๒๕๕๕ (ร.ศ. ๑๓๐) ก็ยังไม่ปรากฏี่แววว่าพระองค์ได้ทรงดำเนิการไปแต่อย่างใด ความไม่พอใจในกรณี

^๑"พระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลง พระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน," ประวัติศาสตร์และการเมือง (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๑๒๖ - ๑๔๕.

^๒ว.ช. ประสังสิต, แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า (พระนคร : โรงพิมพ์- มงกุฎชาติ ๒๕๐๕), หน้า ๔๖.

การพระราชทานรัฐธรรมนูญล่าช้า ประกอบกับเหตุผลความไม่พอใจของกลุ่มนายทหารบก ที่มีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๑ มาตั้งแต่ครั้งทรงดำรงพระยศ เป็นองค์รัชทายาท ด้วยกรณีเขียนหลังนายทหารบก ๕ นาย ที่สนามหน้ากระทรวง กลาโหม ทั้ง ๆ ที่เวลานั้นการลงโทษแบบจารีตนครบาลถูกยกเลิกไปแล้ว ครั้นเสด็จ ขึ้นครองราชย์ ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้นอีก ทำให้บรรดานายทหารต่างมีความรู้สึกว่า กองเสือป่าเป็นกิจกรรมที่เข้าชอนกับการทหารและเป็นการจูงใจแข่งดีเพื่อลดความสำคัญ ของทหารลง ทั้งยังมีผลกระทบต่อจนถึงงบประมาณแผ่นดินด้วย^๒ ความไม่พึงพอใจ ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ขยายวงกว้างขึ้น ในที่สุดเมื่อเห็นว่าการพระราชทานรัฐธรรมนูญ^๓

^๑สาเหตุของเหตุการณ์ครั้งนั้น เนื่องมาจากทหารบกเกิดความขัดแย้งกับทหารมหาดเล็กขององค์รัชทายาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันว่า ทหารทั้ง ๕ นาย จะต้องถูกโทษหลังต่อหน้านายทหารบกที่เรียกมาชุมนุม มิฉะนั้นพระองค์จะลาออก จากตำแหน่งองค์รัชทายาท ซึ่งในที่สุด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจ่ายออม เพื่อตัดบัญชีหาย่างยาก ทำให้บรรดาทหารบกไม่พอใจกันมาก ศึกษารายละเอียด ใ้จาก ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์, ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. ๑๓๐. (พระนคร : สำนักพิมพ์กัมภีร์, ๒๕๑๕) หน้า ๔ - ๗.

^๒ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. ๑๓๐, หน้า ๑๐ - ๑๑.

^๓“ในพระราชดำรัสตอบรับการขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งทรงกล่าวถึงแนวพระราชดำริ ทา่การเมืองของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า "...ข้าพเจ้ามีภารกิจสำคัญซึ่งได้รับมอบจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ประการหนึ่งคือ การมีคอนสตีติวชันและปาลีเมนต์ ซึ่งพระองค์ได้วางดูทางรัฐประศาสน์ในบายไว้แล้ว เมื่อพลเมืองของเรามีความรู้รักพร้อมเมื่อใด ข้าพเจ้าจะริบปฏิบัติตามพระกระแสรับสั่งของพระชนกนาถทันที ข้าพเจ้าขอฝากเรื่องปาลีเมนต์นี้ไว้แก่คณะเสนาบดี ภายกาลเวลาและความเหมาะสมนั้นเป็นเรื่องสำคัญ..." จาก ว.ช. ประสังสิต, เรื่องเกม, หน้า ๕๕.

ลาซาไม่ทันต่อความต้องการ กลุ่มบุคคลหนึ่งประกอบด้วย ทหารบก และพลเรือน
 ใ้รวมมือกันวางแผนจะทุลแกลาซา ถวายหนึ่งสี่กราบบังคมทูลขอให้ทรงเปลี่ยนแปลง
 การปกครอง โดยกำหนดจะทำการในพระราชพิธีสัจจานถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ในต้นเดือน
 เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ และหากว่าเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยอย่างที่คาดหวัง จนถึงกับ
 ต้องเปลี่ยนตัวองค์พระประมุขแล้ว คณะผู้ก่อการใ้วางแผนเตรียมว่า จะอัญเชิญสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือ
 กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระองค์ใดพระองค์หนึ่งขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี
 แทนแผนการของคณะผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ ก็รั้วไหลเสียก่อน บรรดาผู้ก่อการต่างถูกจับกุม
 จนหมด

ถึงแม้ว่าการก่อกองการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔)
 จะล้มเหลว แต่เหตุการณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นพื้นฐานสร้างอิทธิพลความนึกคิดในแนว
 ทางประชาธิปไตยใ้แผ่ขยายกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ใ้รับ
 การศึกษามาจากต่างประเทศ บุคคลเหล่านี้ใ้เรียนรู้ถึงแนวทฤษฎี ใ้พบเห็นตัวอย่าง
 จริงตลอดจนมองเห็นผลดีของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งกำลังเป็นที่นิยม
 ในประเทศตะวันตก หรือในประเทศใกล้เคียงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้วว่า
 ระบอบการปกครองดังกล่าวใ้ช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าใ้แก่ประเทศเหล่านั้น
 ใ้อย่างไรบ้าง จึงเกิดความปรารถนาใ้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศ
 อื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดรวมกลุ่มกันขึ้น ก็วางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่ม
 ที่มีหลักฐานและการรวมพวกประชุมกันอย่างจริงจังกลุ่มแรก คือ กลุ่มนักเรียนไทยใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร.ศ. เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ศ. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. ๑๓๖,

หน้า ๓๕, ๔๓ และ ๑๓๘.

ฝรั่งเศส สมาชิกเริ่มแรกมี ๗ คน คือ^๑

๑. นายปรีดี พนมยงค์
๒. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี
๓. ร.ท. แปลก ชีตตะสังคะ
๔. ร.ท. ทัศนัย นิตรภักดิ์
๕. หลวงศิริราชไมตรี (จตุร สิงหเสนี)
๖. กร. ต้ว ลพานุกรม
๗. นายแนบ พทลโยธิน

การประชุมวางแผนกำหนดจุดมุ่งหมายและวางกฎเกณฑ์การแสวงหาสมาชิกเพิ่มเติมอย่างเป็นทางการมีขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ และได้เรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร"^๒

สำหรับภายในประเทศไทย เชื่อว่าในเวลานั้น แนวความคิดต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองคงมีผู้คิดการอยู่บ้างเหมือนกัน เพียงแต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดได้เกินขีดถึงเช่นหลักฐานของสมาชิกคณะราษฎรเท่านั้น ทั้งนี้โดยพิจารณาจากบทความและข้อวิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ซึ่งได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์แสดงความไม่พอใจในการกระทำที่ไม่เหมาะสมหลาย ๆ ประการของฝ่ายรัฐบาล มีการโจมตีระบบอภิสิทธิ์ชน การดำเนินมาตรการ "อุบาย" เช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้วิจารณ์การ "อุบาย" ไว้ว่า

^๑วิชัย บำรุงฤทธิ์ (รวบรวม), "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตยโดย นายปรีดี พนมยงค์," บันทึกนักปฏิวัติไทย (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗.

^๒นายปรีดี พนมยงค์, บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย (พระนคร : โรงพิมพ์สันติเวช, ๒๕๑๕) หน้า ๑.

... "คุณภาพ" ไม่ได้หมายความว่าอะไรก็ได้เลย เช่น การยุบกระทรวงบางแห่ง เพื่อลดรายจ่าย กลับใหม่เสียงานอื่น คือ ทำให้เกิดมูรุษขุกขุม และที่สำคัญ คือ เมื่อคุณข้าราชการถูกไล่ออก รัฐบาลไม่สามารถเลือกคนที่มีความสามารถมาชดเชยกับงานได้ การปลดข้าราชการคนเก่าต้องเสียเงินบำนาญให้ทั้งที่ยังทำงานได้ก็อยู่ เพื่อจางคนใหม่ ทำให้รัฐบาลเสียเงินถึงสองต่อ โดยไม่ได้อะไรคืน...

ตัวอย่างที่ยกมากล่าว เป็นเพียงหนึ่งในบทความอีกหลายเรื่องที่ได้พิมพ์โฆษณากันอย่างกริกโกรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นกระแสความคิดของคนทั่วไปได้อย่างดีเกี่ยวกับปัญหาความล้มเหลวในการครองชีพ การว่างงานที่นับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นภาระแก่ให้เห็นถึงความไม่พอในมาตรการ "คุณภาพ" ที่รัฐบาลนำมาใช้แก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

นอกจากปัญหาความกดดันทางเศรษฐกิจแล้ว เมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์ทางการเมืองและสังคมในขณะนั้น จะเห็นได้ว่ามีสิ่งสนับสนุนหลายประการที่สร้างความไม่พอใจขึ้น การที่คนไทยได้รับการศึกษาสูงขึ้นและมีโอกาสออกไปศึกษาต่างประเทศ ได้พบเห็นระบบการปกครองแบบใหม่ และสภาพสังคมที่มีสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาคในประเทศอื่น ๆ เมื่อนำสภาพการณ์แปลกใหม่เหล่านั้น มาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ภายในประเทศ ก็เห็นกันว่า ระบบการปกครองของไทยยังล้าหลัง ประชาชนไม่มีสิทธิ์เสียงในการปกครอง อำนาจทั้งหมดรวมอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์และกลุ่มพระราชวงศ์ชั้นสูง ที่สำคัญคือการจัดตั้งอภิรัฐมนตรีสภา เพื่อช่วยในการปรึกษาข้อราชการแผ่นดิน กลับเป็นจุดที่ดูจุ่มจุ่มที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกอดูภายใต้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์อย่างสิ้นเชิง^๒ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อมีข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง

^๑ "คุณภาพ" สยามวิภา, ๒(๒๐ กรกฎาคม ๒๔๗๐) : ๗.

^๒ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปกวิภา ๒๔๗๕, หน้า ๘๓ - ๘๔.

มีพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่พลสกนิกรชาวไทย ถึงกับทรงให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ คราวเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ว่า พระองค์ทรงเตรียมการอยู่แล้ว และทรงตั้งพระทัยจะให้มีการเลือกตั้ง โดยกำหนดขอบเขตอาศัยสภาเทศบาลเป็นหลัก ซึ่งอาจให้ความชำนาญอย่างกว้างขวางแก่ราษฎรชาวไทย ทั้งนี้เสด็จกลับถึงประเทศไทย ทรงมีรับสั่งให้พระยาตรีวิสารวาจา ปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างประเทศ และนายเรมอน สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ เข้าเฝ้าเพื่อจัดการร่างรัฐธรรมนูญ แต่พระองค์ไม่ทรงมีโอกาสให้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไต่ถามพระราชประสงค์ ด้วยเหตุว่า อภิรัฐมนตรีสภาและพระบรมวงศานุวงศ์ได้กราบทูลคัดค้านว่า ยังไม่ถึงเวลาอันสมควร เพราะราษฎรยังไม่เข้าใจในระบอบประชาธิปไตยดีพอ เกรงว่าเมื่อพระราชทานไปแล้วอาจก่อให้เกิดความเสียหายภายหลัง ดังนั้น การพระราชทานรัฐธรรมนูญจึงวีรอช้าอยู่ เป็นเหตุให้พวกที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองถือโอกาสโจมตีว่า พระองค์ทรงอ่อนแอและไร้อำนาจอย่างแท้จริง

สภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจอีกประการหนึ่ง คือ ระบบอภิสิทธิ์ชน การแบ่งชั้นวรรณะระหว่างเจ้ากับคนสามัญ เป็นต้น่าสังเกตว่าในรัชกาลนี้ บรรดาเจ้านายและพระราชวงศ์ได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารราชการอย่างเห็นได้ชัด หากจะเปรียบเทียบกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจำนวนเสนาบดี ๑๒ กระทรวง มีขุนนางอยู่ ๘ กระทรวง ส่วนเสนาบดีที่เป็นเจ้ามีเพียง ๔ กระทรวง ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนเสนาบดีที่เป็นขุนนางกลับลดลง เหลือเพียง ๔ - ๕ กระทรวง เท่านั้น จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในจำนวนกระทรวง ๑๐ กระทรวง มีขุนนางเป็นเสนาบดี

^๑ Virginia Thompson, Thailand : The New Siam (New York : Macmillan Company, 1941), p. 61.

เพียง ๓ กระทรวง ได้แก่ กระทรวงวัง กระทรวงเกษตรธิการ กระทรวงยุติ-
ธรรม ซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญในการปกครองประเทศเท่าใดนัก ส่วนที่เหลืออีก
๗ กระทรวง มีเดนาบตีเป็นเจ้าทั้งหมด^๑ ทำให้ "...ราษฎรเห็นว่าอำนาจอยู่กับ
เจ้าทั้งสิ้น ก่อให้เกิดปฏิกริยาทางใจ..."^๒

ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ในการดูดยภาพแต่ละครั้งพวกเจ้าและ
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไม่ได้รับความกระทบกระเทือนแต่อย่างใด ข้าราชการปลัดข้าราชการ
สามัญออก แลวนำพวกเจ้าเขามาสวมตัวแห่งแทนอีกด้วย^๓

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วอาจกล่าวได้ว่าปฏิกริยาความไม่
พอใจที่เกิดขึ้นเป็นไปในหมู่ข้าราชการและผู้ได้รับการศึกษาสูงเท่านั้น ไม่ว่าจะพิจารณา
ทางคามปัญหาทางเศรษฐกิจ การปกครอง หรือสังคมก็ดี สิ่งเหล่านี้ประชาชนส่วนใหญ่
ของประเทศมิได้รับรู้เลย เพราะส่วนใหญ่เป็นชนชั้นชาวนา ซึ่งได้รับการศึกษาน้อย^๔

^๑สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เมืองแรกประชาธิปไตย (พระนคร :
โรงพิมพ์ไทยรัฐ, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑๘.

^๒หลวงวิจิตรวาทการ, การเมืองการปกครองของกรุงสยาม (พระนคร :
โรงพิมพ์ใหม่, ๒๔๗๕), หน้า ๘๘ - ๘๑.

^๓เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๖๔.

^๔จากการศึกษาค้นคว้าของ Sir Josiah Crosby กล่าวว่า "...ใน
ระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาก่อนบังคับตามกฎหมาย จำนวนเด็กที่มีโอกาสเข้า
เรียนจริง ๆ มีน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนเด็กที่อายุถึงเกณฑ์ทั้งหมด และระดับการรู้
หนังสือของประชาชนก็มีไม่มากไปกว่า ๓๐ % ของจำนวนประชาชนทั้งหมด

Sir Josiah Crosby, Siam the Crossroad (London :
Hellis Cater Ltd., 1945), p. 24.

แม้ว่าจะประสบกับปัญหาความขัดสนในการครองชีพ แต่ก็มีใครคนไหนเรียกร้องความเห็นใจ หรือเกิดปฏิกิริยาตอบโต้อย่างร้ายแรงแต่อย่างใด ต่างดำเนินชีวิตตามสมควรแก่สภาพ โดยมีใครสนใจความเป็นไปของโลกภายนอกที่ห่างไกลจากท้องถิ่นของตน มีผู้เคยวิจัยว่า ประชาชนที่อยู่นอกเมืองหลวง มีจำนวน ๕๕ % ที่ไม่รู้หนังสือ เขายังคงรักไกร่นับถือพระมหากษัตริย์เหมือนเทพเจ้า ไม่เคยสนใจว่ารัฐธรรมนูญจะเป็นอย่างไร หรือให้อะไรแก่คนบ้าง สภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ ๆ ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีพอ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางการไม่ยอมรับรู้และไม่มีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ต่าง ๆ แต่อย่างใด แนวความคิดต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองมิได้มาจากความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ หากเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ดังที่มีผู้วิจัยไว้ว่า

... เป็นความจริงที่ว่า การปฏิวัติครั้งนี้ไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวนา ไม่ใคร่เรียกร้องการปฏิวัติ ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความต้องการที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาล การมีผู้แทนราษฎรนั้น ก็รู้แต่บุคคลที่อยู่ในพระนครเท่านั้น และบุคคลที่มีหัวคิดทางการเมือง เพียงเล็กน้อยอยู่ในต่างจังหวัด ความคิดที่ว่าชาติจะเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยหรือแมแต่กษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดูเหมือนเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อในหมู่ประชาชน ประชาชนนับล้านที่อาศัยอยู่ตามทุ่งนา ป่าหรือหมู่บ้านหรือในเมืองเล็ก ๆ อาจตัดจากบัญชีใด เขาเหล่านั้นมิได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และในตอนแรกก็มีความสนใจเพียงเล็กน้อย...

^๑ John Cost, Some Aspect of Siam Policies (New York : Institution of Pacific Relation, 1953), pp. 5 - 6.

^๒ Kenneth Perry Landon, Siam in Transition. (Chicago : The University of Chicago Press, 1939), p. 22.

บทบาทของทหารในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎร

จากแนวความคิดพื้นฐานที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเจริญเยี่ยงประเทศตะวันตก ตามแนวทางแห่งระบอบประชาธิปไตย ประกอบกับความไม่พึงพอใจในสถานการณ์ภายในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้กลุ่มผู้คิดก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเคยคิดการมาแล้วแต่ครั้งยังศึกษาในประเทศฝรั่งเศส มีความกระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองมากขึ้น แต่ในขั้นแรกก็เกิดความคิดพยายามชักจูงบรรดาผู้ได้รับการศึกษาและสนใจทางการเมืองให้เห็นถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น ยังไม่สามารถลงมือปฏิบัติการได้จริงจัง เนื่องจากยังขาดปัจจัยสำคัญ คือ กำลังอำนาจสำหรับเป็นเครื่องต่อรองทางการเมือง แม้ว่าขณะนั้นคณะราษฎร จะมีสมาชิกที่เป็นนายทหารบก ซึ่งนำโดย นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม และ นายพันโท หลวงทัศนัยนิยมศึก และกลุ่มสมาชิกทหารเรือ นำโดย นายนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย แต่ก็ยังเป็นนายทหารชั้นผู้น้อยที่มีตำแหน่งประจำกรมกอง มิได้เป็นฝ่ายปฏิบัติการ ทั้งไม่มีอิทธิพลเพียงพอที่จะชักนำกำลังทหารส่วนใหญ่ให้ร่วมมือในการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ จึงตกลงกันว่า ควรชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนสำคัญ ที่เห็นชอบในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เข้าร่วมขบวนการด้วย เพื่อเป็นกำลังสนับสนุน^๑

นายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับการทาบทามชักชวนจากคณะราษฎร ปรากฏหลักฐานอยู่เพียงกลุ่มเดียว คือ กลุ่มของนายพันเอก พระยาทรงสุรเดช และ นายพันเอกพระยาพลเทพยุทธเสนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดวางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่ก่อนที่จะมี

^๑ พลโทประจักษ์ ภูมรมณตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๑๘) หน้า ๑๒๘.

เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อยู่ถึง ๒ - ๓ ปีแล้วบ้างเงิบ ๆ โดยไม่
ล่วงรู้เลยว่ามีผู้ก่อกองการฯ เช่นเดียวกับพวกตน^๑

ในเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน การติดต่อหาตามจึง
เป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้คณะราษฎรยังได้สมาชิกเพิ่มจากผู้ที่เคยร่วมศึกษา
กับนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เช่น
นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ นายพันโท
พระประศาสน์พิทยายุทธ ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และ นายทหาร
ที่เป็นครู อาจารย์ ในโรงเรียนนายร้อยทหารบกอีกหลายนาย^๒

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้ง ๆ ที่คณะราษฎรต้องการได้นายทหารชั้นผู้ใหญ่
เข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อเป็นกำลังสนับสนุน แต่ปรากฏว่า ในกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่
มีนายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้เดียวที่มีกำลังทหารอยู่ที่มังกัมบัญชา ส่วนนายพันเอก
พระยาพหลพลพยุหเสนา รองจเรทหารบก ก็อยู่ในฝ่ายช่วยรบ สำหรับนายพันเอก
พระยาทรงสุรเดช และคนอื่น ๆ แยกจากนี้ ส่วนแต่เป็นครูอาจารย์ในโรงเรียนนาย
ทหารทั้งสิ้น มีแต่กำลังนักเรียนนายร้อย แต่ปราศจากอาวุธและเครื่องรบ แต่การที่
คณะราษฎรเลือกติดต่อกันนี้เพียงกลุ่มเดียว อาจจะเป็นเนื่องจากคณะราษฎรไม่แน่ใจใน
ความปลอดภัยของพวกเขาเอง การเลือกติดต่อนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้เคย
สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกคณะราษฎรมาแล้วแต่ครั้งเดินทางออกไปศึกษา
ดูงานในต่างประเทศ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๗๒) ย่อมเป็นการเสี่ยงน้อยกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ วิชัย บำรุงฤทธิ์ (รวบรวม), "บันทึกพระยาทรงสุรเดช" บันทึกนักปฏิวัติไทย,
หน้า ๒๐.

^๒ โปรดดูบัญชีรายชื่อสมาชิกคณะราษฎรฝ่ายทหารไว้ในภาคผนวก จ.

การติดต่อกับผู้ที่ไม่เคยทราบพื้นฐานกันมาก่อน และถึงแม้ว่านายทหารกลุ่มนี้จะไม่ใช่ นายทหารฝ่ายสมัคร แต่ก็มีคุณสมบัติพิเศษประการหนึ่ง คือ เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา สูง มีประสิทธิภาพทางานดีและมีบุคลิกเหมาะสมกับการเป็นผู้นำทางทหาร เป็นที่ เคารพนับถืออย่างกว้างขวางของทหารในกองทัพบก^๑

ในที่สุดคณะราษฎรสามารถรวบรวมสมาชิกผู้ก่อการได้ถึง ๕๘ คน เป็นทหาร- บก ๓๔ คน ทหารเรือ ๑๕ คน พลเรือน ๔๕ คน^๒ โภยตกลงมอบให้ นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะ

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้กลุ่มนายทหารคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สาเหตุสำคัญพื้นฐานประการแรกที่ผลักดันให้นายทหาร เริ่มเกิดความไม่พอใจ นั้น เนื่องมาจากความไม่พอใจในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และการดำเนินมาตรการ แก้ไขโดยการตัดทอนรายจ่ายของรัฐบาล อันเป็นเหตุให้ข้าราชการบางส่วนถูกปลดออก ส่วนพวกที่เหลืออยู่ก็ถูกลดเงินเดือน งดการเลื่อนขั้น และต้องเสียภาษีเงินเก็บ ความ หวันวิถกต่อการถูกปลด ประกอบกับความฝืดเคืองในการกรองชีพ ทำให้บรรดาข้าราชการไม่ว่าทหารหรือพลเรือน ต่างเกิดความรู้สึกว่าคุณสมบัติอันดีของตนถูกบีบบังคับจนจิตใจและถูกริรอน ผลประโยชน์อันควรจะได้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อปรากฏว่าในวงการทหารได้เกิดความวุ่น วายหลายประการขึ้น ซึ่งล้วนแต่เป็นผลสะท้อนมาจากการตัดทอนรายจ่าย อาทิ บัญหาความขัดแย้งในการใช้จ่ายเงินของกระทรวงกลาโหม บัญหาการเลื่อนขั้นเงินเดือน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Thawatt Mekarapong, History of the Thai Revolution
(Bangkok : Chalermit, 1972), pp. 13 - 20.

^๒พลโทประยูร ภมรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. ๒๔๗๕ (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๐๘), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๖.

สืบเนื่องมาจนถึงปัญหาการลาออกของนายพลเอกพระองค์เจ้าบรมวงศา และปัญหาการแต่งตั้งเสนาบดีคนใหม่ภายหลังการรวมกระทรวง เป็นต้น อันเป็นเรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ทหารบก ทั้งใกล้เข้ามาแล้วในบทกอน

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว ปรากฏว่ายังมีปัจจัยสำคัญอื่น ๆ อีกหลายประการที่ผลักดันให้ความรู้สึกไม่พอใจโดยทั่ว ๆ ไป ทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวคือ

ประการแรก เนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งภายในกองทัพบก ระหว่างกลุ่มนายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสกับกลุ่มนายทหารที่สำเร็จจากเยอรมนี นายทหารกลุ่มนิยมฝรั่งเศสซึ่งส่วนใหญ่เป็นจวนหม่อม นำโดย นายพันเอกหม่อมเจ้านักขัตติมงคลกิตติยากร ได้พยายามเปลี่ยนระบบการศึกษาของนักเรียนทหาร จากระบบเดิมซึ่งนิยมแบบเยอรมันมาเป็นแบบฝรั่งเศส ทำให้ฝ่ายที่นิยมเยอรมัน ซึ่งมี นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชและนายพันเอกพระยาพลพยุหเสนา รวมอยู่ด้วย เกิดความไม่พอใจ

ในกรณีของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชนั้น สาเหตุที่ขัดแย้งกันมาก ก็คือการที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ในฐานะอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยทหารบก สังกัดกรมยุทธศึกษา ภายใต้การบังคับบัญชาของกรมเสนาธิการทหารบก ได้ทำการปรับปรุงเพิ่มเติมหลักสูตร และตำราของนักเรียนนายร้อย ทั้งวิชาสามัญและวิชาทหารขึ้นใหม่ แต่ปรากฏว่าเกิดขัดแย้งกันขึ้นกับฝ่ายตำราของกรมเสนาธิการทหารบก ซึ่งเพิ่งจะเปลี่ยนตัวหัวหน้าแผนกคนใหม่ จากนายพันเอกหม่อมเจ้าปรีดิเทพย์ เทวกุล ผู้สำเร็จการศึกษาจากเยอรมนี มาเป็นนายพันตรีหม่อมเจ้านักขัตติมงคล กิตติยากร ผู้สำเร็จการศึกษาจากฝรั่งเศส

ทางฝ่ายกรมเสนาธิการได้ตั้งท้วงว่า ตำราที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชใช้อยู่เป็นตำราที่ล้าสมัย เนื่องจากยึดถือแบบการทหารของเยอรมนีซึ่งเป็นประเทศ

แพ่งสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทางที่ถูกแล้ว ควรจะหันมาใช้แนวทางตำราการทหารของฝรั่งเสียผู้นะสงครามมากกว่า^๑ เป็นเหตุให้ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้รับผิดชอบในการแต่งตำรา และการสอนในโรงเรียนนายร้อยโดยตรงไม่พอใจ จึงเกิดขัดแย้งกันขึ้น มีผู้กล่าวถึงกรณีขัดแย้งนี้ว่า "...การวิวาทได้เกิดขึ้นเหมือนนักบวชศาสนาเดียวกัน แต่ต่างนิกายกัน ก็ย่อมจะหักล้างกันอยู่ตลอดเวลา..."^๒ ตัวอย่างข้อขัดแย้งระหว่างความเห็นของทั้งสองฝ่าย พลเอกจิระ วิจิตสงคราม ซึ่งขณะนั้นมียศเป็นนายร้อยเอก ได้อธิบายยกตัวอย่าง อาทิ ยุทธวิธีการทำลายลวดหนามว่า ตำราของฝ่ายเยอรมันเห็นว่าควรใช้กระสุนทำลายแบบแรงอัดระเบิดยิงไปที่ก้นในพื้นที่บริเวณลวดหนาม ให้แรงอัดระเบิดของกระสุนแหวกทำลายลวดหนามออกเป็นช่อง ส่วนตำราของฝ่ายนิยมฝรั่งเสสเห็นว่า ควรใช้กระสุนทำลายโดยเฉาะยิงไปตัดลวดหนามให้ขาดทันที เป็นต้น^๓ จะเห็นได้ว่า ข้อขัดแย้งดังที่ยกตัวอย่างมาเป็นเรื่องความแตกต่างในเทคนิคที่ทั้งสองฝ่ายน่าจะตกลงกันได้ แต่ต่างฝ่ายต่างถือความคิดของตนเป็นใหญ่ จนกลายเป็นข้อบาดหมางกันอย่างน่าเสียดาย

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนิยมฝรั่งเสส กับกลุ่มนิยมเยอรมันที่เกินจำกัดอีกประการหนึ่ง ได้แก่ กรณีของนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ขณะที่ยังดำรงตำแหน่งจเรทหารปืนใหญ่ ภายหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของแผนกที่ ๓ กรมเสนาธิการ (ซึ่งมี

^๑ร.ท.จงบกล ไกรฤกษ์, (หนังสือที่ระลึกงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงบกล ไกรฤกษ์, วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๓), หน้า ๒๓.

^๒เสาวรักษ์ (นามแฝง), ตัวตายแต่ชื่อยัง (พระนคร : บรรณกิจ, ๒๕๐๘) หน้า ๔๓.

^๓พลเอกจิระ วิจิตสงคราม, นายทหารนอกราชการ, สัมภาษณ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๑.

นายพันตรี หม่อมเจ้านักขัตมงคลเป็นหัวหน้า) จะต้องส่งนายทหารออกไปสังเกต การฝึกครั้งสำคัญ ๆ ของกรมทหารหน่วยต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อความสะดวกในการ เตรียมการ วางแผน และจัดควบคุมแบบแผนต่าง ๆ ของทหาร ปรากฏว่ามีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่กรมทหารปืนใหญ่ ได้รับคำตำหนิจากนายทหารฝ่ายเสนาธิการยศร้อยเอกที่ไปดูงาน การฝึกว่า ไซ้ด้อยค่าสมมติในการฝึกไม่เหมาะสม และการปฏิบัติยังไม่ถูกต้องตามหลัก ยุทธวิธี นายทหารฝ่ายเสนาธิการผู้นั้นได้ทำหนังสือเป็นคำสั่งเสนาธิการทหารบก แจ้ง ให้อาจารย์ใหญ่ปืนใหญ่ผู้ดูแลรับฝึกชอบทราบ ทำให้นายพันเอกสรวาทพลพหลพยุหเสนา ไม่พอใจ ทำหนังสือตอบไปยังแผนกที่ ๓ กรมเสนาธิการทหารบก ทั้งสองฝ่ายต่างมี หนังสือโต้ตอบกันด้วยคำพูดเสียดสีใช้อารมณ์ ก่อให้เกิดทัศนคติไม่ดีต่อกันเป็นการ ส่วนตัวในที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างนายทหารฝ่ายนิยมเยอรมันกับฝ่ายนิยมฝรั่งเศส คาดว่า คงจะมีได้มีเพียงเหตุการณ์สองครั้งดังกล่าวเท่านั้น แต่อาจมีรายการปลุกย่อยอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งนับวันแต่จะสร้างความไม่พอใจให้แก่ฝ่ายนิยมเยอรมัน มากขึ้น แต่ไม่สามารถโต้แย้งอะไรได้ เพราะโดยสายงานแล้ว กรมเสนาธิการ ทหารบกมีหน้าที่สำคัญ คือ เป็นผู้ดูแลควบคุมการปฏิบัติงานและการดำเนินการของหน่วย ราชการกรมต่าง ๆ เพื่อจัดวางแผนและเสนอความเห็นขึ้นไปยังผู้บังคับบัญชาชั้นสูงต่อไป ด้วยเหตุนี้ กรมเสนาธิการจึงมีอำนาจและอิทธิพลสำคัญกว่ากรมอื่น ๆ โดยปริยาย ยิ่งไปกว่านั้นในเมื่อผู้บริหารงานสำคัญในกรมเสนาธิการ เป็นบุคคลเชื้อพระวงศ์ ซึ่ง เป็นที่ทราบกันดีว่า ทรงมีอิทธิพลและมีหนทางก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่อื่นสำคัญต่อไป ภายหน้า^๒ ก็ยิ่งทำให้บรรดานายทหารฝ่ายนิยมเยอรมันไม่พอใจมากขึ้น จนกระทั่ง

^๑ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์, หน้า ๒๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

เมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จผล ความกดดันที่สะสมมานาน เป็นเหตุให้นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ถึงกับยุบเลิกโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และห้ามนายคำรณเรียนของกรมเสนาธิการลงจนหมด^๑

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เร่งเร้าให้เกิดความคิดต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ ความไม่พอใจในความเหลื่อมล้ำระหว่างพระเจ้าซึ่งเป็นอภิสิทธิ์ชนกับข้าราชการสามัญชน จากการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามฟื้นฟูพระเกียรติและบทบาทของเจ้านาย ตลอดจนมุ่งให้เจ้านายเข้ามาเป็นทหารให้มากที่สุดนั้น^๒ ทำให้เจ้านายพระราชวงศ์มีตำแหน่งหน้าที่ในราชการทหารมากขึ้นกว่าสมัยรัชกาลก่อน จากการสำรวจบัญชีและเปรียบเทียบจำนวนเจ้าหน้าที่ดำรงตำแหน่งชั้นสูงในกระทรวงกลาโหมจากหน้าเนียบทหารบก ปรากฏว่าใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะสวรรคต มีเจ้านายพระราชวงศ์ดำรงตำแหน่งนายทหารชั้นหัวหน้ากรมเพียง ๔ ตำแหน่ง ส่วนอีก ๑ ตำแหน่งเป็นตำแหน่งลอย คือ ตำแหน่งจเรทหารทั่วไป^๓ แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ มีเจ้านายเชื้อพระวงศ์ดำรงพระยศตั้งแต่ชั้นนายพันตรี และอยู่ในตำแหน่ง

^๑ พลโทประยูร ภมรมนตรี, "คำไว้อาลัยและเบื้องหลังชีวิตทางการเมืองของ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์" ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ (หนังสือที่ระลึกงานพิธีพระราชทานเพลิง ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๓), หน้า ๑๑.

^๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกศวังปารุสก์, หน้า ๑๖๖.

^๓ กระทรวงกลาโหม, หน้าเนียบทหารบก พ.ศ. ๒๔๖๔, (พระนคร : โรงพิมพ์แผนกทหาร, ๒๔๖๔).

ตั้งแต่หัวหน้ากรมขึ้นไปถึง ๑๕ ตำแหน่ง จำนวนกึ่งกล่าวแม่จะลดอัตราลงเหลือเพียง ๑๓ ตำแหน่ง ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ แต่ก็ยังเป็นเพียงจำนวนน้อย เนื่องจากจอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช จเรทหารบกทั่วไปเสด็จทวงยศ และมีการเปลี่ยนแปลงตัวสมุหราชองครักษ์เท่านั้น ซึ่งทั้งสองตำแหน่งมิได้มีความสำคัญทางฝ่ายบังคับบัญชาทหารแต่อย่างใด ส่วนจำนวนเจ้านายที่เหลืออยู่ก็คงระกำมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การแต่งตั้งเจ้านายเขาค้างตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางทหาร ตามพระบรมราชคำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกึ่งกล่าว เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้นายทหารสามัญชนเกิดความรู้สึกว่าการหมกโอกาสที่จะเลื่อนขึ้นตำแหน่งขึ้นไปในระกำสูง นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชได้วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

... เป็นความจริงที่ในหลวงรัชกาลที่ ๗ มิได้แสดงความสามารถที่จะแก้ไขงานของชาติให้รุ่งเรืองขึ้น มุ่งแต่จะฟื้นฟูฐานะของเจ้าที่ตกต่ำมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๖ ให้รุ่งโรจน์ขึ้น โดยจะเห็นโลกนี้กึ่งว่า มีการแต่งตั้งเจ้านักมือจนในสุดท้าย ตำแหน่งใหญ่ ๆ และสำคัญทั้งหมดคงอยู่ในมือของเจ้า ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งการระวังรักษาเอาอิพระเจ้าแบบกันในตัว ความจริงไม่เป็นการเสียหายอะไรถ้ากึ่งเจ้าที่เก็บหมดหมด สามารถขึ้นทำหน้าที่สำคัญ แต่การณมีใจเป็นเช่นนั้น จูตักแต่ว่าเจ้าระกำกึ่งโลกโดยไมจกักเสียเลย... ๒

ความรู้สึกแตกถ่างระหว่างพวกเจ้ากับสามัญชน เป็นที่กล่าวขวัญกันอยู่ทั่วไป ในขณะที่มีการลดยศถาบรรดาศักดิ์จนรายจ่ายอย่างหนัก มีผู้คงขอตั้งเถกว่าพวกเจ้ายังอยู่สุข

รวบรวมจากกระทรวงกลาโหม, ทำเนียบทหารบก พ.ศ. ๒๔๖๕ -

พ.ศ. ๒๔๗๔.

๒ วิชัย บำรุงฤทธิ์ (รวบรวม), "บันทึกพระยาทรงสุรเดช," บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า ๒๓.

สบาย มีใ้ถูกปลอก หรือถูกกลก คัดเงินเดือนแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นอภิรัฐมนตรีสภายัง
ลงมติยินยอมให้กระทรวงกลาโหมเลื่อนชั้นเงินเดือนให้แก่นายพันเอกหม่อมเจ้ารัชชคังมงคล
กิตติยากร ถึง ๒ ชั้น จากนายพันเอกชั้น ๓ ขึ้นเป็นนายพันเอกชั้น ๑ ในต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๕
(ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติที่อภิรัฐมนตรีสภาเคยวางไว้
เพราะการเลื่อนเงินเดือนครั้งนี้เป็นการเลื่อนโดยที่นายพันเอกหม่อมเจ้ารัชชคังมงคล
ยังอยู่ในตำแหน่งเดิม แต่อภิรัฐมนตรีกลับเห็นชอบกับเหตุผลที่ว่า "...มีความสามารถ
อยู่ในชั้นที่เป็นเอก เห็นควรไ้รับพระมหากรุณาให้เลื่อนชั้นสู่อัตรา นายพันเอก ชั้น ๑
เพราะเห็นว่าควร จะชักไว้เป็นกนสำรองสำหรับตำแหน่งสำคัญในภายหน้า..."^๑

กรณีดังกล่าวนี้ หากจะนำไปเปรียบเทียบกับ การขอเลื่อนชั้นเงินเดือน
นายทหาร ๕๑ นาย สมัยนายพลเอก พระองค์เจ้าบวรเดชแล้ว จะเห็นได้ว่า รัฐบาล
มีความดำเคียงและขาดความรอบคอบอย่างยิ่ง เป็นการกระทำที่เน้นให้เห็นอย่างชัด
เจนถึงเจตนาที่จะส่งเสริมสนับสนุนความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของเจ้านายแต่ฝ่ายเดียว
เป็นเหตุให้นายพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้ซึ่งเป็น ๑ ในจำนวนนายทหาร ๕๑ นาย
ที่ถูกระงับคำสั่งเลื่อนชั้นเงินเดือนเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบ เพราะส่วนตัวของ
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเอง นอกจากจะเคยไ้รับความกระทบกระเทือน
จากกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องเงินเดือนมาแล้ว ครั้นใน พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อมีการยุบ
กรมจเรทหารต่าง ๆ ลงเป็นกรมจเรทหารบก คงมีแต่ตำแหน่งจเรทหารบกและรอง
เท่านั้น นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ไ้รับเลื่อนจากตำแหน่งจเรทหารปืนใหญ่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กจช. ร.๗ ก.๑๑/๑๘, หนังสือที่ ๑๖๓๖๔/๒๔๗๕ นายพลเรือเอกกรมหลวง
สิงหวิกรมเกรียงไกร กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่ ๒๓
มีนาคม ๒๔๗๕.

ขึ้นเป็น รองจเรทหารบก^๑ อันเป็นการเพิ่มความรับผิดชอบมากขึ้นเหมือนกัน แต่กลับ
ไม่ได้รับการเลื่อนเงินเดือนอย่างใด เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกเหลื่อมล้ำกันขึ้น
และได้ปรารภถึงเรื่องนี้กับพระยาตราภักดิ์พิพัฒน์ (เลื่อน สรรภย์วณิช) ว่า "...ดู
เรามันจะนี่อย่างไร ที่พอทำงานไม่มีความก้าวหน้ามีแต่ลดลง..."^๒

นอกจากนี้จากคำพูดของ นายพันเอกพระยาตรีวิสุทธิสงคราม ซึ่งนายร้อยเอก
หลวงโรมรตัญญา ได้บันทึกไว้ในหนังสือ "เมื่อข้าพเจ้าเป็นกบฏ" ก็ได้กล่าวสนับสนุน
ไว้ว่า "...เมื่อก่อน ๆ เขา (พ.อ.พระยาพหลฯ) เคยร่วมปรึกษาหารือกับผม
โดยเห็นว่าเจ้านายทรงมีอำนาจในราชการมากเกินไป การบรรจุตำแหน่งไม่เหมาะสม
กับความสามารถบ้านเมืองเจริญช้ากว่าที่ควรเป็น..."^๓

ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับพวกเจ้าทิวความรุนแรงขึ้น เมื่อมีข่าวว่าหน่วยงาน
บริหารราชการชั้นสูงไคว่างหลักเกณฑ์ลับไว้ว่า นายทหารที่เป็นคนสามัญไม่มีเชื้อพระวงศ์
"...ถึงจะทำงานให้สายตัวซากก็ไม่หวังไคว่เป็นนายพล...นายทหารลูกชาวบ้านธรรมดา
จะเป็นใหญ่เป็นโตเกินพันโทเห็นจะลำบาก..."^๔ ผู้ที่ได้รับความอวดเล่านี้โดยตรงก็คือ
นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ) ขณะนั้นมียศเป็นนายร้อยเอก

^๑ กจช. ร.๗ ก.๑/๕, หนังสือที่ ๑๕๑๕๐/๒๔๗๔ นายพลเรือเอกกรมหลวง
สิงหวิกรมเกรียงไกร กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลงวันที่
๒ มีนาคม ๒๔๗๔.

^๒ พระยาตราภักดิ์พิพัฒน์ (เลื่อน สรรภย์วณิช), "บทวิจารณ์หนังสือ ๓๕ ปี
แห่งยุคประชาธิปไตย" "๓๕ ปีแห่งยุคประชาธิปไตย. (พระนคร : โรงพิมพ์มิตรเจริญ
๒๕๑๑), หน้า ๑๕.

^๓ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๗๕.

^๔ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๖ - ๕๗.

ทำให้ นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งได้ถือวางแผนก่อการ เปลี่ยนแปลงปกครองมา แต่ครั้งยังศึกษาอยู่ในต่างประเทศ มุ่งมั่นที่จะทำการให้สำเร็จมากยิ่งขึ้น

จากถ้อยคำกล่าวเล่าลือกันในหมู่ทหาร ประกอบกับหลักฐานการกระทำของ รัฐบาลเอง เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ตำแหน่งสำคัญ ๆ ในระบบราชการได้ถูกกำหนดเอาไว้ให้พวกพระยาตึงค์โดยเฉพาะ ความหวังที่จะได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการ ของนายทหารสามัญชนมีน้อยเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงร่วมกันคิดก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดย มุ่งหวังว่าหากลดอำนาจพระมหากษัตริย์ลงอยู่ใต้อำนาจรัฐธรรมนูญ มีสภาผู้แทนดำเนินการ ปกครองแผ่นดินประเทศชาติคงจะเจริญรุ่งเรืองมากกว่าการปกครองในระบบเก่า และที่แน่นอนที่สุดหากสามารถล้มล้างระบอบเจ้าอภิสิทธิ์ชนไปได้ โอกาสที่จะก้าวขึ้นไปสู่ ตำแหน่งสูง ๆ ย่อมมีมากขึ้น นายพันเอกทั้งสองจึงชักชวนเพื่อนสนิทที่มีความคิดคล้ายคลึง กัน อาทิ นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ นายพันเอก พระยาตรีสิทธิสงคราม เป็นต้น แต่ทว่าสำหรับ นายพันเอกพระยาตรีสิทธิสงคราม เมื่อได้รับคำชวนก็มักจะบ่ายเบี่ยงเสมอ ทั้ง ๆ ที่ได้เคยยอมรับกับนายประมุข ภรมนตรี ไว้ว่า กอปรมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้แล้ว แต่ถึงกระนั้น นายพันเอกพระยา- ตรีสิทธิสงครามก็มีได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรในทันที ยังคงมีเงื่อนไขอีกว่า ถ้ามีนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้มีจิตใจรุนแรง ชอบเอาใจตัวเองเป็นใหญ่ ร่วมอยู่ใน คณะ ก็จะขอถอนตัวออก เพราะเกรงว่าต่อไปจะมีเรื่องขัดแย้งกัน^๒ อย่างไรก็ตามก็ แม้ว่าเหตุผลดังกล่าวอาจเป็นเหตุผลที่แท้จริงประการหนึ่ง ในทางส่วนตัวของนายพันเอก พระยาตรีสิทธิสงคราม แต่เมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์ทั่วไป ตลอดจนกำลังอำนาจของ

^๑ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๗๕.

^๒ พลโทประมุข ภรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕, หน้า ๑๔ - ๑๕.

คณะราษฎร ในขณะนั้นก็จะไม่มีทางบรรลุผลสำเร็จได้เลย เพราะคณะราษฎร ประกอบด้วยบุคคลที่ยังไม่มีชื่อเสียงหรืออิทธิพลสำคัญพอที่จะชักจูงคนส่วนใหญ่ให้เห็น คึงามควย ทั้งไม่มีกำลังทหารสำหรับสนับสนุนอย่างเพียงพอ เหตุผลนี้อาจทำให้ นายพันเอก พระยาตรีสิทธิสงคราม เกิดความไม่แน่ใจ เพราะหากพลาคพลังทำการ ไม่สำเร็จ ผู้ก่อการปฏิวัติก็จะได้ชื่อว่าเป็นกบฏ ส่วนเหตุผลความไม่พอใจส่วนตัว ประการอื่นไม่ปรากฏหลักฐานแต่อย่างใด

ความไม่พอใจที่พวกเจ้านายส่วนใหญ่ เข้าไปมีบทบาทคำร้องตำแหน่งชั้นสูง ในวงการราชการนั้นจะเห็นได้จากกรที่คณะราษฎรพยายามกีดกันพวกเจ้าออกจาก ตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ และตำแหน่งทางการเมืองทุกประเภท ถึงกับมีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑๑ ว่า

...พระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่หม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง...

เหตุผลเบื้องหลังของการตรารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑ พระยามโนปกรณัม นิติธาดา ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ใ้กับความกราบบังคมทูลชี้แจงต่อ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

...โดยหลักการ พระบรมวงศานุวงศ์ย่อมดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่ควรเคารพ เหนือความที่จะพึงถูกติเตียน ไม่ควรแก่ตำแหน่งกวางเมือง ซึ่งเป็นการทำงานที่นำมา ทั้งในทางพระเดชและพระคุณ ย่อมอยู่ในวงอันจะต้องถูกติถูกชม อีกเหตุหนึ่ง จะนำมาซึ่งความขมขื่นในเมื่อเวลาทำ "Electoral Campaign" อันเป็น เวลาที่ต่างฝ่ายต่างหาโอกาส "Attack" ซึ่งกันและกัน... เพื่อความ สงบเรียบร้อยสมัคคีปรองมตร เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระหว่างเจ้านายกับ

๑สิริ เปรมจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย ฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงฉบับ ปัจจุบัน (พระนคร : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, ๒๕๑๑) หน้า ๕๓.

ราษฎร ควรถือเสียว่าพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ย่อมดำรง
อยู่เหนือการ เมืองทั้งหลาย...

เหตุผลที่นำขึ้นกราบบังคมทูลดังกล่าวนี้ เมื่อนำไปพิจารณาถึงเหตุการณ์และ
สาเหตุของการปฏิวัติที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ขอบข่ายที่ยกมากล่าว เป็นเพียงเหตุผล
เพื่อความเหมาะสมเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่มีเจ้านายหลายพระองค์ทรงภูมิความรู้อย่างดี และ
บางพระองค์ทรงนิยมชมชอบในลัทธิประชาธิปไตยอย่างยิ่ง แต่คณะราษฎรไม่เคยคำนึง
ถึงผลประโยชน์อันควรจะได้รับจากบุคคลเหล่านี้เลย มุ่งแต่จะขจัดพวกเจ้าลงให้หมด
เท่านั้น ซึ่งการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงตระหนัก
พระราชหฤทัยดี กวดยทรงมีพระราชกระแสตอบแสดงความเห็นชอบโดยไม่ทรงคัดค้าน
แต่ประการใด^๒

สำหรับทางฝ่ายทหารเรือ ซึ่งนำโดย น.ต.หลวงสินธุ์สงครามชัย ไม่อาจหา
หลักฐานมายืนยันได้ว่า โดยส่วนตัว น.ต.หลวงสินธุ์สงครามชัย จะมีเหตุผลประการใด
แต่โดยสภาพการณ์ทั่วไปของบ้านเมืองในขณะนั้น เชื่อแน่ว่าอย่างน้อยความรู้สึกไม่พอใจ
ในการบริหารงานของรัฐบาลก็จะมีอยู่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคณะผู้ก่อการอื่น ๆ ทั้งนี้
เพราะ น.ต.หลวงสินธุ์สงครามชัย ไก่กักสนใจเข้าร่วมในคณะราษฎรตั้งแต่ยังศึกษาอยู่
ในโรงเรียนนายเรือ ประเทศเดนมาร์ก และกว่าจะตกลงใจยินยอมเข้าร่วมกบฏ ก็ได้
ศึกษาถึงข้อดีข้อเสีย ตลอดจนเหตุผลต่าง ๆ อยู่ถึง ๒ ปีเต็ม ครั้นกลับมารับราชการ
ก็ได้เชื่อว่าเป็นสมาชิกท่านหนึ่งที่มีความมั่นคงและเอาจริงเอาจังมากที่สุด^๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๒ประเสริฐ บัณฑิตกุล, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕ - ๒๕๑๗)
(พระนคร : โรงพิมพ์ ช.ชุมนุมการช่าง, ๒๕๑๗) หน้า ๓๘ อ้างจากรายงานสภา
ผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้งที่ ๓๒๑ หน้า ๓๒๗.

^๓เรื่องเดียวกัน.

^๓พลโทประยูร ภมรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

กวยเหตุผลสำคัญซึ่งที่กล่าวมา เป็นเหตุให้กลุ่มนายทหารซึ่งนำโดย นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ร่วมปรึกษาคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่เงียบ ๆ จนกระทั่งในตอนปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อได้รับคำสั่งชวนจากคณะราษฎร กลุ่มนายทหารจึงยินดีเข้าร่วมเป็นสมาชิกกวยความเต็มใจ

การวางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ความสำเร็จในการชักชวนกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เข้ามาเป็นสมาชิกคณะราษฎรนั้น นับเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อคณะราษฎรมาก กวยเป็นที่ตระหนักกันแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองความสำคัญกลุ่มพลเรือนและนายทหารชั้นผู้น้อย ซึ่งปราศจากกำลังอาวุธ และขาดอิทธิพลที่จะชักนำให้ผู้อื่นเชื่อถือ คงจะสำเร็จผลได้โดยยาก กวยเหตุนี้คณะราษฎรจึงได้ให้ความสำคัญแก่กลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาก ถึงกับมอบตำแหน่งหัวหน้าคณะให้แก่ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้มีอาวุโสที่สุดในกลุ่ม และมอบหมายให้ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เป็นหัวหน้าฝ่ายเสนาธิการ กำหนดการวางแผนปฏิวัติต่อไป

การวางแผนครั้งแรกตกลงกันว่าจะทำการยึดอำนาจในวันกระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยจับกวยกำลังส่วนหนึ่งเป็นแนวคุ้มกันไว้โดยรอบบริเวณ อีกส่วนหนึ่งจะไปควบคุมสถานการณภายในงานพิธี เพื่อบังคับให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญที่คณะราษฎรเตรียมไว้ ต่อจากนั้นก็ควบคุมพระองค์ไว้เป็นประกันจนกว่าคณะราษฎรเห็นว่าได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดแล้ว จึงจะเลิกควบคุมพระองค์ แต่ได้รับการคัดค้านจากสมาชิกอื่น ๆ ว่า อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยาก เนื่องจากเป็นพิธีสำคัญที่ข้าราชการทุกฝ่ายมาชุมนุมถวายสัตย์ปฏิญาณตัว ซึ่งเสี่ยงต่อการกระทบกระทั่งกันมากที่สุด ดังนั้น นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจึงต้องเตรียมวางแผนใหม่ที่เหมาะสมต่อไป

^๑ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, การปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๑๑๒.

แผนการฉบับสุดท้ายที่ฝ่ายผู้วางแผนตกลงนำมาปฏิบัติ คือ การใช้วิธีลงทหาร
หน่วยต่าง ๆ ในระชนกรให้มาชุมนุมกัน โดยอ้างว่าจะมีการจัดฝึกซ้อมแสดงยุทธวิธี
ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า แล้วถือโอกาสประกาศการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อ
หลีกเลี่ยงการปะทะกำลังกันให้มากที่สุด ขณะเดียวกัน กำลังของคณะราษฎรอีกส่วน
หนึ่งจะแยกกันออกปฏิบัติภารกิจควบคุมคลังแสงอาวุธ การคมนาคม สื่อสาร สถานที่ราชการ
และความคุมตัวบุคคลสำคัญในวงการรัฐบาลชั้นสูงไว้เป็นตัวประกัน

การเคลื่อนไหวของฝ่ายรัฐบาลก่อนแนวความคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ขณะที่แนวความคิดของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เริ่มขยายวงกว้างออกไป
ทางฝ่ายรัฐบาลเองก็เริ่มรับรู้และเฝ้าสังเกตอยู่เหมือนกัน เป้าหมายแรกแห่งความสนใจ
ของรัฐบาลมุ่งไปที่ฝ่ายทหารเป็นกลุ่มแรก เนื่องจากในราว ๒ ปีก่อนการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ภายในวงการทหาร โดยเฉพาะฝ่ายทหารบกนั้น เริ่มมีปฏิกิริยาไม่พอใจ
ต่อรัฐบาลอยู่ทั่วไป นับตั้งแต่เกิดการฉกชิงแย่งระหว่างกระทรวงกลาโหม และ
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงกรณี นายพลเอกพระองค์เจ้า
บวรเดชทรงลาออก การรวมกระทรวงการทหารและการเปลี่ยนตัวเสนาบดีกลันใหม่
กระแสคลื่นแห่งความไม่พอใจที่นับวันแต่จะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างเงิบ ๆ นี้ นายพล
เรือเอกกรมจู่และหวักรมเกรียงไกร เกยหน้าความกรามบังคับมทูล พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภามาแล้ว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวก็ทรงมีกระแสพระ ราชดำรัสให้ทางกระทรวงกลาโหมระมัดระวังในการคัด
ทอนรายจ่ายให้มาก และเมื่อทรงมีโอกาสดังทรงพยายามชี้แจงทำความเข้าใจกับบรรดา

กิจธ. ร.๑ ก.๑/๘, รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรีสภา ครั้งที่ ๔๘/๒๔๗๕,
วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

นายทหารอยู่เสมอ ถึงเช่น การมีพระราชดำรัสในที่ประชุมใหญ่ที่กระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ในโอกาสการรวมกระทรวงกลาโหมและกระทรวงทหารเรือ ทรงขอร้องไห้ทหารวางใจและศรัทธาในรัฐบาล แต่ทว่าในขณะนั้นความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ฝังรากลึกในความนึกของกลุ่มผู้ถือถือการเสียแล้ว กระแสพระราชดำรัสของพระองค์จึงไม่มีผลแต่อย่างใด การเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลจึงดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง มีข่าวเล่าลืออยู่เสมอว่า ทหารกำลังคิดการปฏิวัติ แต่ทางกระทรวงกลาโหมก็มีใจเฝ้าระวัง ไก่สอดส่องสืบเรื่องราวอยู่เสมอ มีการเรียกประชุมชี้แจงนายทหารของแต่ละกรมกอง ให้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาให้รัฐบาล ทหารบางกรม เช่น กรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ ต้องเขียนเรียงความแสดงความนึกเห็นเกี่ยวกับรัฐบาล และทัศนคติต่อการจัดการทหารส่งต่อผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ยังมีการกวัดขังการขบปะ หรือการจับกลุ่มสนทนาของนายทหารต่างกรมกอง ตามสโมสรนายทหารอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หลักฐานที่ยืนยันได้ถึงการเคลื่อนไหวของรัฐบาล คือ การตราประมวลข้อบังคับสำหรับทหารบก พ.ศ. ๒๔๙๔ ข้อ ๑ มาตรา ๙ มีใจความว่า

...ห้ามเป็นข้าเชลยคู่มือให้บรรดาผู้ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในกระทรวงกลาโหม และกองทัพบก ไม่ว่าพลรบหรือพลช่วยพลรบทุกชั้น ตั้งแต่ผู้ใหญ่ที่สุดจนถึงผู้น้อยที่สุด หรือจะเป็นข้าราชการพลเรือน หรือผู้สมัครรับจ้างก็ดี เขาไปสมาคมสโมสร หรือพรรคพวกใด ๆ ซึ่งมีความประสงค์จะก่อกวนบ้านเมืองหรือเป็นอภัยตาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ พ.ศ.ศ. เมา ธีรยานนท์, "เหตุการณ์ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และการชิงอำนาจระหว่างผู้ถือการ" เบื้องต้นประชาธิปไตย, (พระนคร : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๗), หน้า ๑๓๕ - ๑๔๓.

กฎหมาย และห้ามมิให้หนึ่งซึ่งการประชุมหรือรับช่วยเหลือสมาคมโฆฆณาความ
ประสงคของสมาคมสโฆฆสร และพรรคพวกนั้น ๆ...

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าราชการจะรับข่าวเบาะแสเกี่ยวกับการกิดลอการ
ปฏิวัติอบางหนาหุ แต่ก็ไม่สามารถจับตัวคองสงสยได เนื่องจากขาดหลักฐานที่แนนอม
เป็นประการสำคัญ แมในชวงเวลาที่คณะราษฎรสามารถรวมตัวกันไดเป็นคดุมกอนแจะ
กำลังกิดวางแผนการกันอยู อธิบดีกรมตำรวจคือ นายพลตำรวจเอก พระอชักรณประภาภ
ไดสืบทราบและนำรายชื่อบุคตองสงสยไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าพรหมนเรศวรรกีวโรนิต
แต่ก็ไม่ทรงเชื่อ เนื่องจากขาดหลักฐานแน่ชัด ประกอบกับรายชื่อบุคตองสงสยเป็น
ผู้ที่พระองค์ทรงรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี อาทิ นายประยูร ภมรมนตรี กร.ตัว ลมามุกรม
เป็นต้น^๒ ส่วนทางฝ่ายคณะผู้ก่อการฝ่ายทหาร ก็ล้วนเป็นผู้เคยอยู่ใตบังคับบัญชาใกล้ชิด
ทั้งยังเป็นพวกนักเรียนทหาร เขอร์มันเช่นเดียวกับพระองค์ จึงไม่ทรงสงสยแต่ประการใด

บุคคลสำคัญที่ทางราชการเพิ่งเิ่งให้ความสนใจมากที่สุดกลับเป็นนายพลเอก
พระองค์เจ้าบวรเดช อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ผู้เคยมีกรณีขัดแย้งกับคณะราษฎร
ถึงกับทรงขอลาออกจากตำแหน่งมาแล้ว การกระทำของพระองค์ในครั้งนั้นได้รับความ
เห็นใจและความนิยมยกย่องจากเหล่าทหารบกมาก ทั้งในส่วพระองค์ก็ทรงมีความกิด
ตองการให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสูระบอบประชาธิปไตยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว^๓

ศูนย์วิทยพัทยาการ

๑ กระทรวงกลาโหม, "ประมวลขอบังคับสำหรับทหารบก เล่ม ๒ ภาคที่ ๑
ตอนที่ ๓ มาตรา ๕ ข้อที่ ๑" การประชุมใหญ่กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๔,
(พระนกร : โรงพิมพ์แผนกทหาร, ๒๕๓๔), ไม่ปรากฏหนา.

^๒ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หนา ๑๔๗.

^๓ เสถียร กุสโฆฆณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาอุทธิอัคนย์, (พระนกร :
วารินทรการพิมพ์, ๒๕๑๔), หนา ๓๑ - ๓๓.

ภายหลังจากทรงขอลาออกจากตำแหน่ง มีข่าวโจษจันกันว่า พระองค์ทรงแนะนำให้นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม (เทียบ กรมฤๅษ) ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ นำกองพลมาตั้งแถวที่ท้องสนามหลวง เพื่อขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ และโอบที่กุ่มหญิงประเสริฐสงคราม เป็นน้องสาวของหม่อมในนายพลเอกพระองค์เจ้าอลองกฎ (รองเสนาบดีกระทรวงกลาโหม) นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม จึงนำความมารวมบังคมทูลปรึกษากับนายพลเอกพระองค์เจ้าอลองกฎ แต่ไม่ทรงสนับสนุน เรื่องจึงยุติไป^๑ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานอีกหลายแห่งที่ยืนยันว่า นายพลเอกพระองค์เจ้าวรเดช ทรงมีแนวโน้มในระบอบประชาธิปไตย กล่าวกันว่าพระองค์ทรงเคยปรึกษากับนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองและทรงแนะนำว่า ในการยึดอำนาจนั้น ควรจับกุมบรรดาผู้มีอำนาจทางทหารตั้งแต่ชั้นนายพล อภิรัฐมนตรี และเจ้านายองค์สำคัญ มารวมกันไว้ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นค้ำประกัน^๒ สำหรับ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ ซึ่งสนิทสนมใกล้ชิดกับ นายพลเอกพระองค์เจ้าวรเดช โกลยืนยันว่า พระองค์ทรงได้รวบรวมข้าราชการผู้ใหญ่ เข้าชื่อกันทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ^๓ โดยเหตุที่ นายพลเอกพระองค์เจ้าวรเดช ทรงมีพระทัยรักใฝ่ในความดีเช่นนี้ จึงเป็นประโยชน์แก่พระราชกรณียกิจอย่างยิ่ง เพราะทางราชการได้มุ่งความสนใจไปยัง นายพลเอกพระองค์เจ้าวรเดชมากกว่า ทำให้

^๑พระยาศรราชย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรราชย์วณิช), เรื่องเกม, หน้า ๔.

^๒เรื่องเกี่ยวกับ, หน้า ๘ และ อ.ก. รุ่งแสง (นามแฝง) "พ. ๒๗"
ฟ้าเมืองไทย, ๒ (สิงหาคม ๒๕๑๓) : ๑๒.

^๓พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, "ถ้าไว้ด้วยและเบื้องหลังชีวิตการเมืองของ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์" ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ (หนังสือที่ระลึกในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๑๓), หน้า ๓๕.

คณะราษฎรรอดพ้นจากความลงโทษและการจับกุมมาได้อย่างปลอดภัย

เมื่อปรากฏว่าทางราชการเริ่มเคลื่อนไหวเข้าสังเกตอยู่ คณะราษฎรจึงตกลงใจเร่งดำเนินการให้เร็วขึ้น ในที่สุดก็สบโอกาสในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประทับ ณ พระราชมังโกลาภิวัตน์ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีนายพลเรือเอกกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม นายพลเอกพระองค์เจ้าอลองคภูมิ รองเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางนาย ตามเสด็จเพื่อทดลองการยิงปืนกลหนักแบบวิกเกอร์ให้ทอดพระเนตรอีกด้วย^๑

ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

คณะราษฎรทดลองปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ในเช้าตรู่ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ การดำเนินงานทุกอย่างเป็นไปตามแผนอย่างเรียบร้อย โดยปราศจากขัดแย้งหรือการปะทะกันแก่อย่างใด^๒ ก่อนที่ทหารจะเคลื่อนกำลังมารวมกันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า สมาชิกคณะราษฎรส่วนหนึ่งภายใต้การนำของหลวงโกวิทอภัยวงศ์ (นายทองอภัยวงศ์) ได้ทำการติดสายโทรเลข โทรศัพท กวควบคุมศูนย์การติดต่อกันมาทั้งหมดไว้ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ขณะที่กองพันรถถัง ภายใต้การนำของ นายพันตรี หลวงทัศนัยนิยมศึก กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ นำโดยพระยาเทษวิชัย และทหารหน่วยอื่น ๆ ที่ได้รับคำสั่งให้มารับการซ้อมยุทธวิธี กำลังเคลื่อนเข้ามาสู่ลานพระบรมรูปทรงม้า

^๑พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์, เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า ๑๕๐.

^๒โปรดศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ใ้จาก วิชัย บำรุงเทศ (รวบรวม) บันทึกนักปฏิวัติไทย, และ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า.

ทางฝ่ายทหาร เรือก็ได้รับคำสั่งให้เคลื่อนกำลังไปป้องกันกรุงเทพฯ ซึ่งกำลังเกิดการจลาจล เมื่อทหารทุกฝ่ายเข้ามาชุมนุมพร้อมกัน นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร ได้อ่านคำประกาศยึดอำนาจจากรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทันที

ส่วนการเชิญพระบรมวงศานุวงศ์มาควบคุมตัวไว้ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นตัวประกัน เป็นหน้าที่ของ นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ และ นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม

หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องใบปลิวแถลงการณ์ของคณะราษฎร เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ

เมื่อการปฏิวัติงานทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยลง คณะราษฎรได้กราบบังคมทูลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เสด็จกลับคืนสู่พระนคร เพื่อทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญต่อไป

ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ นับเป็นผลงานที่งดงามอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการปฏิวัติที่สงบเรียบร้อยที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมาในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้นในนานาประเทศ จากเหตุการณ์ทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานที่แท้จริงขึ้นอยู่กับการวางแผนและปฏิบัติการของนายทหารชั้นอาวุโสเป็นสำคัญ ความสำเร็จที่รอบคอบระมัดระวัง และปฏิบัติการอย่างรวดเร็วฉับพลันพร้อม ๆ กันทุกด้าน ทำให้ฝ่ายรัฐบาลหมกหนทางแก้ไขอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้หากจะลองย้อนไปศึกษาถึงการคิกออฟการปฏิวัติของกลุ่มผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ แล้ว จะเห็นว่า มีลักษณะแตกต่างกันอยู่หลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก คณะผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ เป็นเพียงกลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อยที่ไม่มีอิทธิพลหรืออำนาจพอที่จะบังคับบัญชากำลังคนและอาวุธสำหรับงานสำคัญ ๆ อย่างนี้ได้ ตัวหัวหน้าผู้ก่อการเองก็มียศเพียงนายร้อยเอก และเป็นเพียงนายทหารเสนารักษ์เท่านั้น ประกอบกับขณะนั้น แนวความคิดนิยมลัทธิประชาธิปไตยก็ยังไม่กว้างพอ ดังนั้นการชักจูงให้นายทหารหน่วยอื่น ๆ ซึ่งยังคงเคารพนับถือและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

อยู่ จึงเป็นไปได้โดยยาก ต่างจากพระนายทหารในคณะราษฎร ซึ่งส่วนแต่ได้รับการศึกษาและเข้าใจลัทธิประชาธิปไตยมาแล้วอย่างดี และกลายเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ มีหน้าที่การงานดี มีบุคลิกเหมาะสมสำหรับเป็นผู้นำ สามารถชักจูงให้ผู้อื่นเชื่อถือคล้อยตามได้ดีกว่า^๑

ในประการที่สอง คณะ ร.ศ. ๑๓๐ ปรารถนาจะรักกุมในการวางแผนที่ดี การชักชวนหรือเสาะหาสมาชิกเพิ่มเติมเป็นไปได้โดยไม่ระมัดระวัง มีการรับสมัครโดยไม่จำกัดคุณสมบัติ ขาดระเบียบชอบเขตที่แน่นอน ทำให้ความลับและแผนการรั่วไหลได้ในที่สุด นอกจากนี้ การที่คณะ ร.ศ. ๑๓๐ พยายามหาเสียงสนับสนุนจากกองทหารหัวเมืองอย่างกว้างขวาง โดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานความจริงที่ว่า แนวคิดแบบลัทธิประชาธิปไตยยังเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับคนส่วนใหญ่อยู่ จะทำให้สมาชิกขาดการมีแนวความคิดร่วมซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความวุ่นวายมากกว่าผลดี ซึ่งแตกต่างกับคณะราษฎรที่พยายามถือการอย่างระมัดระวัง มีการเลือกเพิ่มสมาชิกที่แน่ใจแล้วว่า มีแนวความคิดตรงกับอุดมการณ์ของพวกตนอย่างแน่นอน การประชุมถือเป็นความลับเฉพาะสมาชิกชั้นผู้นำจริง ๆ เพียงไม่กี่คนเท่านั้น เพื่อป้องกันการสงสัยจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง^๒ และที่สำคัญที่สุด คณะนายทหารฝ่ายวางแผน ผู้เจนจักรอบรู้ในกลยุทธวิชาการเป็นอย่างดี ย่อมตระหนักดีว่า กรุงเทพฯเท่านั้นที่เป็นหัวใจของอำนาจในการบริหารราชการ ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายทหารหรือพลเรือน การควบคุมอำนาจการทหารในกรุงเทพฯไว้ได้ ย่อมมีผลไม่ถึงการควบคุมทหารหัวเมือง เนื่องจากศูนย์กลางการบัญชาการใหญ่ของทหาร กลังอำนาจสำคัญ และกำลัง

^๑ Thawatt Mekarapong, History of The Thai Revolution, (Bangkok : Chalermnit, 1972) pp. 22 - 23.

^๒ พลโทประจวบ กมรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ (พระนคร : เพ็ญอักษร, ๒๕๑๗) หน้า ๒๒ - ๒๓.

ส่วนใหญ่อยู่นอกกรุงเทพฯ กองทหารหัวเมืองจึงตกอยู่ในภาวะจำยอม ไม่สามารถเคลื่อน
ไหวเป็นปฏิปักษ์ต่อคณะราษฎรซึ่งควบคุมรัฐบาลไว้ได้แล้ว

บทเรียนจากความล้มเหลวของคณะผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ เป็นอุทธาหรณ์
อย่างก็สำหรับคณะราษฎร เชื่อแน่ว่าทางฝ่ายผู้ก่อการคณะราษฎรคงได้ศึกษาถึงจุด
อ่อนต่าง ๆ ของเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๓๐ มาแล้วอย่างดีเยี่ยม และพยายามหาทางแก้ไข
ข้อบกพร่องเหล่านั้นทั้งใจกว้างมาแล้วบางคน บุคคลสำคัญชั้นหัวหน้าคณะราษฎร คือ
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โลกสว่างกับ นายร้อยเอกขุนทวยหาญพิทักษ์
(เหล็ง ศรีจันทร์) หัวหน้าคณะ ร.ศ. ๑๓๐ ว่า "ถ้าไม่มีคณะคุณ ก็เห็นจะไม่มีคณะผม^๒
และหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีท พนมยงค์) ก็โลกสว่างไว้ในโอกาสเดียวกันว่า
"พวกผมถือว่า การปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องมาจาก การกระทำเมื่อ ร.ศ.
๑๓๐"^๓

การศึกษาถึงความสำเร็จของคณะราษฎร ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕
สิ่งหนึ่งซึ่งไม่อาจมองข้ามไปได้ คือ บรรยากาศของเหตุการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ
อยู่มาก การที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชวางแผนให้ทหารหน่วยต่าง ๆ มารวมกันที่
ลานพระบรมรูปทรงม้า นอกจากจะตัดกบฏทหารผู้บังคับบัญชาการทหารฝ่ายรัฐบาล
เรียกกำลังทหารไปไว้แล้ว บังคับให้ทหารหน่วยต่าง ๆ ตกอยู่ในภาวะจำยอมอย่างไม่
มีทางเลือกเสีย ทั้ง ๆ ที่โดยความเป็นจริง ทหารส่วนใหญ่ต่างก็มีความรู้สึกไม่พอใจใน

ศูนย์จตุรพักตรพิมาน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Thawatt Mokarepong, History of The Thai Revolution,
p. 30.

^๒ ราชวิถี เกษตรศิริ, "คำนำบท ร.ศ. ๑๓๐ (การปฏิวัติครั้งแรกของ-
ไทย)" กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ (พระนคร : สำนักพิมพ์สมิทธิ, ๒๕๑๕) หน้า ๑๗ - ๑๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

สภาพการณ์บ้านเมือง ตลอดจนการบริหารงานของรัฐบาลสมบูรณ์วุฒิสถิธิราชกันอยู่
แล้ว แต่ความเคยชินในระบบการปกครองแบบเก่ามาช้านาน ทำให้ไม่มีใคร
คิดไกลไปถึงการล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชและเจ้านายลงเช่นนี้ ขณะที่ทหาร
ตกอยู่ในความฉงนในสิ่งแปลกใหม่ ลักษณะความพร้อมเพรียงของหน่วยทหารต่าง ๆ
ในบริเวณงานก่อให้เกิดต่างคนต่างเข้าใจผิดว่าตนตกอยู่ในวงล้อมของฝ่ายปฏิวัติ ดังนั้น
จึงไม่มีใครกล้าขัดขวางแต่อย่างใด นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชก็ได้ยืนยันว่า
"...นายสิบ พลทหาร ไม่มีใครรู้เรื่องอะไร ตั้งแต่เกิดมาไม่มีใครรู้เห็นเลยว่า การ
ปฏิวัติทำอะไร เพื่ออะไร มีแต่ความงงงวยเต็มไปด้วยความไม่รู้ และข้อนี้เองที่
เป็นเหตุสำคัญแห่งความสำเร็จ..."^๑

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เอื้อต่อความสำเร็จของคณะราษฎร คือ การที่
คณะราษฎรสามารถควบคุมเจ้านายพระราชวงศ์พระองค์สำคัญของฝ่ายรัฐบาลไว้เป็น
ตัวประกัน ยิ่งไปกว่านั้น คณะราษฎรยังได้ประโยชน์จากที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ
นครสวรรค์วรพินิตทรงยินยอมลงพระนามในประกาศแถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับหนึ่ง
ซึ่งมีข้อความว่า

...ด้วยตามที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ได้โดยมีความ
ประสงค์ขอใหญ่ที่จะให้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้า

^๑วิชัย บำรุงฤทธิ์ (รวบรวม), "บันทึกพระยาทรงสุรเดช" บันทึกนัก
ปฏิวัติไทย, หน้า ๘๖.

ขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลายจงช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้
เสียเลือดเนื้อของคนไทยด้วยกันโดยไม่จำเป็น...

แสดงการฉ้อฉลนั้นมีผลสำคัญอยู่มากที่ทำให้ไม่มีปฏิกริยาโต้ตอบมาจากฝ่าย
รัฐบาล ถึงแม้ว่าโดยความจริงแล้ว ถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมี
พระราชประสงค์จะตอบโต้ก็ย่อมกระทำได้ เพราะกำลังทหารฝ่ายหัวเมืองกรมที่
จะตอบโต้ฝ่ายกองการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวเอง ไม่ทรงปรารถนาเช่นนั้น ทรงยินยอมผ่อนปรนตามขอเสนอของคณะราษฎร
แม้ว่าพระองค์จะทรงตระหนักดีว่า ทรงมีฐานะเป็นเพียง "ตัวเชิด"^๒ ของคณะราษฎร
เท่านั้น การที่ทรงคัดสินพระทัยเช่นนี้ ทำให้คณะราษฎรประสบผลสำเร็จเรียบร้อยตาม
แผนการณ์ที่วางไว้ทุกประการ

การจัดราชการทหารภายใต้การบริหารงานของ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช

หลังจากการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองผ่านพ้นไป อำนาจใน
การบริหารประเทศก็เปลี่ยนมือไปอยู่ภายใต้การบริหารของคณะราษฎรทันที บรรดา
เจ้านายเชื้อพระวงศ์ และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงถูกถอดออกจากตำแหน่ง สมเด็จ
เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ถูกอัญเชิญให้เสด็จออกนอกประเทศ^๓ สำหรับการ

^๑ ธีรฤทธิ สุทธิสงคราม, จอมพลสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต,
(พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๐๗), หน้า ๘๒๒ - ๘๒๓.

^๒ พิมาณ แจ่มจรัส, ราชวลี (พระนคร : สำนักพิมพ์พจนานุกรมศึกษา, ๒๕๐๘)
หน้า ๙๕๕.

^๓ ทรงเสด็จไปประทับที่เมืองอินโดนีเซีย และประทับอยู่จนสิ้นพระชนม์ ณ
พระตำหนักประเสนเบา เมืองบันดุง วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชนมายุได้
๖๓ พรรษา.

บริหารราชการการปกครองประเทศในระยะแรกคณะราษฎรได้ประกาศแต่งตั้ง "คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร" ขึ้น โดยมี นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และ นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นผู้บัญชาการ รักษาพระนคร เพื่อควบคุมสถานการณ์ภายในให้เรียบร้อย ครั้นหลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับคืนสู่พระนครแล้ว คณะราษฎรได้นำพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อให้ลงพระปรมาภิไธย เมื่อพระราชทานกลับคืนมา ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยมีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

ในขณะที่ทางฝ่ายพลเรือนกำลังจัดระเบียบการปกครองประเทศอยู่นั้น ในราชการฝ่ายทหารก็ได้รับการปรับปรุงอย่างรีบด่วน มีการจัดรูปกองทัพ และจัดหน่วยราชการในกระทรวงกลาโหมเสียใหม่ เพื่อเสริมกำลังสนับสนุนอันเป็นฐานอำนาจสำคัญของคณะราษฎรไว้ให้เข้มแข็ง และเพื่อเป็นหลักประกันความสงบภายในประเทศ มีการจัดราชการทหารครั้งนี้เป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้ก่อการฝ่ายทหารชั้นอาวุโส ซึ่งมีนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เป็นแกนสำคัญ

การจัดราชการกระทรวงกลาโหมในขั้นต้น คณะผู้ก่อการฝ่ายทหารได้จัดการถอดนายพลเรือเอก กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดี และ นายพลเอกพระองค์เจ้าอลองคณี รองเสนาบดีออกจากตำแหน่ง แล้วแต่งตั้ง นายพลเรือตรี พระยาราชวังสัน ผู้บัญชาการทหารเรือ ขึ้นเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม แต่เนื่องจากในขณะนั้น นายพลเรือตรีพระยาราชวังสัน ยังติดราชการอยู่ในต่างประเทศ จึงแต่งตั้งให้ นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม เข้ารักษาการในตำแหน่งเสนาบดีไปก่อนชั่วคราว^๑

^๑ เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), "ประกาศพลัดเปลี่ยนเสนาบดีและปลัดทูลฉลอง," ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๗๕, (พระนคร : โรงพิมพ์เคเคไอเมอ ๒๔๘๓) ๔๕ : ๑๔๒.

นายพลเรือตรีพระยาราชวังสัน ถูกลดมารับตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ และพ้นจากตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖.

ส่วนการจัดหน่วยราชการส่วนอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ^๑

๑. กองบังคับการกระทรวงกลาโหม ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการ มี ปลัดผู้ตรวจลงเป็นผู้บังคับบัญชา และเป็นหัวหน้ากองบังคับการกรมต่าง ๆ ซึ่งมีเจ้ากรม เป็นผู้บังคับบัญชา ได้แก่ กรมเสนาบดี กรมเสนาบดี กรมเสนาบดี กรมพระธรรมนูญ กรมแพทย์ สุขาภิบาล และ กรมปลัดบัญชา

๒. กองทัพบก มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา มีผู้ช่วยฝ่ายยุทธการ และผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ผู้ช่วยฝ่ายจังหวัดทหาร เป็นผู้ช่วยเหลือ และมีเจ้าหน้าที่ชั้นรองอื่น ๆ ลดหลั่นกันลงไป

ผู้บัญชาการทหารบก มีผู้บังคับเหล่าทหาร และเจ้ากรมต่าง ๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ในแต่ละหน่วยทหาร มีอยู่ในอำนาจหน้าที่บังคับบัญชา คือ

๒.๑ หน่วยงานฝ่ายพลรบ ได้แก่ กรมยุทธการทหารบก กรมยุทธศึกษาทหารบก กรมอากาศยาน ผู้บังคับการทหารทั้ง ๔ ชนิด คือ ทหารราบ ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ทหารช่างและสื่อสาร

๒.๒ หน่วยงานฝ่ายช่วยรบหรือฝ่ายธุรการ ได้แก่ กรมยกยัตริ ทหารบก กรมช่างแสงทหารบก กรมแผนที่

สำหรับจังหวัดทหารบก หากจังหวัดใดมีกองทหารตั้งรวมกันอยู่หลายกองพัน ให้มีผู้บังคับการจังหวัดทหารบก พร้อมควมบังคับบัญชาการแยกต่างหากจากหน่วยกอง บังคับการของทหารนั้น แต่หากจังหวัดใดมีกองทหารตั้งอยู่หน่วยเดียวก็ให้ผู้บังคับการ ทหารหน่วยนั้นเป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกด้วยในตัว โดยให้มีเจ้าหน้าที่กองบังคับ การจังหวัดเป็นผู้ช่วยลดหลั่นลงไปตามอัตราสมควร ทั้งนี้ให้ผู้บังคับการจังหวัดทหารบก

^๑เสถียร ดายอักษร (รวบรวม), "การจัดระเบียบป้องกันพระราชอาณาจักร ๖ กรกฎาคม ๒๔๗๕," ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๗๕, ๔๕ : ๑๔๘.

มีอำนาจดูแลควบคุมบังคับบัญชา หน่วยเสนาธิการ เรือรบ และหน่วยสัมภาระ ด้วย

ส่วนจังหวัดทหารบกในพระนคร จัดให้ผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บังคับการ จังหวัดด้วย และมีกองบังคับการจังหวัดตามอัตรา ในต่างจังหวัดให้ผู้บังคับการจังหวัดทหารบกน้อยขึ้นต่อผู้บังคับการจังหวัดทหารบกใหญ่ และขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก

๓. ฝ่ายทหารเรือ มีผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รองผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้ช่วย มีหน่วยงานในบังคับบัญชา คือ

กองทัพเรือ^๑

กรมเสนาธิการ

สถานีทหารเรือกรุงเทพฯ

หน่วยงานทั้ง ๓ แยกย่อยเป็นกองและแผนกตลอดชั้นกันลงไป มีเจ้าหน้าที่ตามอัตราสมควร^๒

ในการจัดรูปโครงการราชการทหาร ส.ศ. ๒๔๓๕ จะเห็นได้ว่า เจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งชั้นสูงในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถูกถอนออกจากตำแหน่งทั้งหมด ทางคณะราษฎรได้จัดการบรรจุพวกพ้องของตนเข้าดำรงตำแหน่งเหล่านั้นแทน ตามโครงการคุมกำลังกองทัพบก กองทัพเรือ ไว้ในอำนาจเพื่อรักษาอำนาจของพวกตนไว้ให้มั่นคงกว่าที่จะกระทำได้ ถึงปรากฏรายชื่อต่อไปนี้คือ^๓

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อมาในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๓๕ เปลี่ยนนามเป็น กองเรือรบ เปลี่ยนชื่อเรียกผู้บัญชาการกองทัพเรือ เป็นผู้บังคับการกองเรือรบ และเปลี่ยนนามผู้บัญชาการสถานีทหารเรือกรุงเทพฯ เป็น ผู้บังคับการสถานีทหารเรือกรุงเทพฯ

^๒ส่วนกรมอากาศยานยังคงมีหน่วยราชการตามเดิม.

^๓เสถียร ณุภโศภณ, ชีวิตราชการเมืองของพระยาฤทธิอัคเนย์, หน้า ๕๖ - ๕๗.

- ๑. นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา รองจเรทหารบก เป็นผู้บัญชาการทหารบก
- ๒. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยทหารบก เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ
- ๓. นายพันเอก พระยาอภัยสงคราม หัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมเสนาธิการ เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายธุรการ
- ๔. นายพันโท พระสงครามภักดิ์ เสนาธิการกองพลที่ ๔ เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายจังหวัดทหารบก
- ๕. นายพันโท พระประสงค์เทพิยาบุทธ ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
- ๖. นายพันเอก พระยาเวหาสน์ไกลปสิทธิ ปลัดกรมอากาศยาน เป็นเจ้ากรมอากาศยาน
- ๗. นายพันเอก พระยาสีหิเวียง เลขพล ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๕ เป็นผู้บังคับการกรมทหารราบ
- ๘. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคนย์ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ เป็นผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่
- ๙. นายพันเอก พระยาศักดาอุษยฤทธิ ปลัดกรมช่างแสงทหารบก เป็นยกกระบัตรทหารบก
- ๑๐. นายพันโท พระประสิทธิ์สิริราชู หัวหน้าแผนกที่ ๓ กรมช่างแสงทหารบก เป็นเจ้ากรมช่างแสง
- ๑๑. นายพันเอก พระธรรมวิภาลลกิจ หัวหน้าแผนกโครงการหลักฐานแผนที่ เป็นเจ้ากรมแผนที่

๑๒. นายพันโท พระประสิทธิ์วีรศาสตร์ หัวหน้าแผนกที่ ๔ กรมเสนาธิการทหารบก เป็นเจ้ากรมเสมียนตรา
๑๓. นายพันเอก พระวิชิตเบตติศาสตร์ หัวหน้าผู้รักษาพระบรมมณู กรมพระบรมมณู เป็นเจ้ากรมพระบรมมณู
๑๔. นายพันโท พระสุริยสัคย์ สมุหบัญชี ๒ เป็นปลัดบัญชี
๑๕. นายพันเอก พระยาณรงค์เรือง เลข ผู้บังคับการทหารราบที่ ๒ รอ. เป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกนครสวรรค์
๑๖. นายพันเอก พระยาภิเษขรณฤทธิ์ ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๖ เป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกนครราชสีมา
๑๗. นายพันโท พระประยุทธ์อรินัน ผู้บังคับการทหารราบที่ ๑ รอ. เป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกปราจีน
๑๘. นายพันโท พระกำแพงฤทธิรงค์ ปลัดกรมทหารปืนใหญ่ รักษาพระองค์ เป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกอยุธยา
๑๙. นายพันเอก พระบารามจักรรงค์ หัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมจเรทหารบก เป็นผู้บังคับการจังหวัดทหารบกอยุธยา
๒๐. นายพลเรือตรี พระยาปรีชาชยุตธิ ร.น. ผู้รั้งตำแหน่งแม่ทัพเรือ เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ
๒๑. นายพลเรือตรี พระยาทรยุทธเสณี ร.น. เจ้ากรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ เป็นผู้บัญชาการกองทัพอเรือ
๒๒. นายนาวาเอก พระยาวิจิตรชลธิ ร.น. เจ้ากรมสรรพาวุธทหารเรือ เป็นเลขาธิการทหารเรือ
๒๓. นายนาวาเอก พระประพิณพลยุทธ ร.น. เสนาธิการทหารเรือ เป็นผู้บัญชาการสถานีทหารเรือกรุงเทพฯ

จากรายนามผู้ดำรงตำแหน่งชั้นหัวหน้าในราชการทหารดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทางผู้ก่อการกุ่มทหารอาวุโส ได้เข้าไปมีบทบาทและอำนาจมากกว่าผู้มุนายทหารชั้นผู้น้อย ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการวางโครงการราชการทั้งหมด เป็นหน้าที่ของ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารฝ่ายยุทธการ ดังนั้นผู้มุนายทหารอาวุโสจึงมีโอกาสครอบอำนาจได้อย่างเต็มที่ สำหรับผู้มุนายทหารชั้นผู้น้อย นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม ที่เป็นสมาชิกผู้ก่อการเริ่มแรก และเป็นหัวหน้าผู้มุนายทหารชั้นผู้น้อย ได้รับตำแหน่งเพียงผู้ช่วยผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ เท่านั้น ทำให้เกิดความไม่พอใจกันขึ้น จึงจะโคกดาวโดยละเอียดในตอนต่อไป

การจัดรูปโครงการราชการทหารครั้งนี้ มีลักษณะแตกต่างไปจากสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ในสมัยก่อนอำนาจในการจัดราชการภายในกระทรวงและกองทัพเป็นหน้าที่และอำนาจของเสนาบดีกระทรวงอย่างเต็มที่ โดยมีผู้ช่วยสำคัญรองลงมาคือรองเสนาบดี และเสนาธิการทหารบก แต่ในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจต่าง ๆ ตกอยู่กับฝ่ายผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้ช่วยฝ่ายยุทธการมากที่สุด แม้ว่าจะยังคงมีตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทั้งที่เคยเป็นมา แต่หาได้มีอำนาจเต็มที่ไม่ ขอบเขตอำนาจของเสนาบดีถูกจำกัดอยู่เพียงหน้าที่ควบคุมดูแลการปกครองฝ่ายธุรการทั่วไปในกองบังคับการกระทรวงกลาโหมเท่านั้น กล่าวคือ^๒

^๑ เสทีอน ศุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาอุทธีธัญญ์, หน้า ๑๖๖.

^๒ เสทียร ดายลักษณ์ (รวบรวม), "ประกาศกำหนดหน้าที่เสนาบดีและตั้งคณะกรรมการกลางกลาโหม" ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๗๕ (พระนคร : เกล็ดไม้, ๒๔๘๓), ๕๕ : ๑๔๒.

๑. มีหน้าที่ทางฝ่ายธุรการ อันเป็นงานประจำทั่ว ๆ ไป
๒. มีหน้าที่จัดการเรื่องเบี้ยหวัดบำเหน็จ บำนาญ
๓. มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร
๔. มีหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมาย และการศาลทหาร
๕. มีหน้าที่ในการสุขภาพ และรักษาพยาบาล
๖. มีหน้าที่อำนวยการเงินต.เมมติของคณะกรรมการกลางกลาโหม
๗. มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับคณะกรรมการราษฎร และเจ้ากระทรวงอื่น ๆ

จากหน้าที่ ๗ ประการของเสนาบดีกระทรวงกลาโหมที่คณะนายทหารผู้ก่อการฯ ได้จัดวางไว้ เมื่อนำไปพิจารณาเปรียบเทียบกับสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แล้วจะเห็นได้ว่าหน้าที่ทั้งหมด คือ หน้าที่ของปลัดทูลฉลองนั่นเอง เสนาบดีหาได้มีอำนาจเต็มเหมือนสมัยก่อนไม่ อำนาจต่าง ๆ กลับตกอยู่กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร และผู้ช่วยฝ่ายยุทธการทั้งสิ้น ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงเจตนาที่แท้จริงประการหนึ่ง ในการเข้าร่วมก่อการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ของกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ว่ามีความต้องการก้าวขึ้นไปสู่การมีอำนาจในหน้าที่ราชการเป็นสำคัญ แต่ก็พยายามอำพรางด้วยการจำกัดตำแหน่งของพวกเขาไว้สูงสุดเพียงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเท่านั้น นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งคณะกรรมการชั้นชุดหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นองค์กรคอยถ่วงดุลย์อำนาจของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำนองเดียวกับสภาป้องกันพระราชอาณาจักรที่ถูกยกเลิกไป โดยให้ชื่อว่า "คณะกรรมการกลางกลาโหม"

^๑เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), "ประกาศยกเลิกสภาป้องกันพระราชอาณาจักร ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๗๕" ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๗๕, ๔๕ : ๑๕๕.

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้แต่งตั้งให้ปลัดทูลฉลอง กระทรวงกลาโหมและเจ้ากรมอากาศยานเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง รวมมีคณะกรรมการโดยตำแหน่งถึง ๕ นาย.

คณะกรรมการกลางกลาโหม มีเสนาบดีเป็นประธานกรรมการ ผู้บัญชาการทหารทั้งกองทัพบก กองทัพเรือ เป็นกรรมการประจำโดยตำแหน่ง มีหน้าที่เลือกสมาชิกอีก ๑๔ นาย แบ่งเป็นฝ่ายทหารบก ทหารเรือ ฝ่ายละครึ่ง หากเวลาต่อไปสมาชิกขาดจำนวนลงให้กรรมการเรือบุคคลเข้าเป็นสมาชิกจนครบจำนวน ส่วนด้านระเบียบการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ให้คณะกรรมการกลางร่วมกันวางระเบียบ ทั้งนี้ให้มีอำนาจเลือกตั้งผู้ชำนาญเฉพาะการหรือเฉพาะเหล่าชนิดต่าง ๆ เข้าเป็นกรรมการรวมควยไม่น้อยกว่า ๓ นาย เพื่อช่วยพิจารณาต่าง ๆ

งานสำคัญของคณะกรรมการกลางกลาโหม คือ เป็นองค์กรที่ปรึกษาในกิจการทหารทั่ว ๆ ไป เป็นผู้พิจารณาเพิ่ม ลด ปลด หรือย้ายข้าราชการทุกตำแหน่ง เป็นผู้จัดวางหรือกำหนดอัตราเครื่องรบ เครื่องอุปกรณ์การรบในกองทัพบก กองทัพเรือ ตลอดจนจัดวางงบประมาณการเงินของหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย มติของคณะกรรมการกลางกลาโหมถือเป็นมติเด็ดขาด แต่มีข้อยกเว้นว่า หากเป็นเรื่องขัดก่อนโยบายของรัฐบาล ประธานคณะกรรมการจะต้องยื่นเรื่องเสนอต่ออัยการคณะราษฎรเพื่อพิจารณาเสียก่อน

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของหน่วยงานของคณะกรรมการกลางกลาโหม ค่อนข้างจะกว้างขวางมากกว่าสถาบันป้องกันพระราชอาณาจักรมากที่สุด ลักษณะเช่นนี้เป็นที่แน่นอนว่า อำนาจสำคัญยังคงตกอยู่ในกำมือของฝ่ายผู้บัญชาการทหาร ซึ่งเป็นคณะกรรมการประจำโดยตำแหน่งไม่อาจถอดถอนได้ ส่วนเสนาบดีกระทรวง แม้ว่าจะอยู่ในฐานะประธานกรรมการ แต่ทว่าจากพระราชบัญญัติประกาศกำหนดหน้าที่เสนาบดี

เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), "ประกาศกำหนดหน้าที่เสนาบดีและตั้งคณะกรรมการกลางกลาโหม ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๗๕," ประชุมกฎหมายประจำศก-
พ.ศ. ๒๔๖๕, ๔๕ : ๑๖๑.

พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้เสนาบคืออยู่ในฐานะคล้ายตัวเชิดเท่านั้น

การจักราขการกองทัพบกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๗๕)

ถึงแม้ว่าโดยตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ในการจักราขการกองทัพจะเป็นหน้าที่ของ นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบกก็ตาม แต่อันที่จริงงานทั้งหมด กลับถูกมอบให้เป็นหน้าที่ของ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้ช่วยผู้บัญชาการฝ่าย ยุทธการ เพราะในค่านความสามารถและความเชี่ยวชาญทางวิชาการทหาร เป็นที่ ทราบกันกันว่า นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เป็นผู้ที่รอบรู้และชำนาญหาผู้ใดเปรียบ เทียบได้ยาก^๑ เป็นโอกาสให้ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ก้าวขึ้นมามีบทบาทใน การจักราขการทหารมากขึ้น

การจัดการในขั้นแรก นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ได้ออกคำสั่งเปลี่ยนแปลงและย้ายตำแหน่งนายทหารทั่วประเทศครั้งใหญ่ มีการปลดนายทหารชั้นหัวหน้า ที่เป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์และพวกออกจากตำแหน่งถึง ๔๐ นาย จำแนกเป็น นายพลโท ๔ นาย นายพลตรี ๑๐ นาย นายพันเอก ๒๒ นาย ส่วนทางฝ่ายทหาร เรือถูกปลดออก ๕ นาย^๒ และออกคำสั่งให้ยุบเลิกกรมเสนาธิการทหารบก อันเป็น จุดเริ่มต้นแห่งความขัดแย้งในอดีต พร้อมทั้งประกาศยกเลิกตำราวิชาการทหารตาม ทฤษฎีของกรมเสนาธิการทหารบกทั้งหมดถึง ๒๔ รายการ^๓ แล้วจัดทำตำราเรียนขึ้น

^๑ เสือทอง ศุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาฤทธิอัคเนย์, หน้า ๑๑๖.

^๒ "ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่องนายทหารออกจากประจำการ" ราชกิจจานุเบกษา ๔๘(๑๗ กรกฎาคม ๒๔๗๕) : ๑๓๔๓.

^๓ กระทรวงกลาโหม, "คำสั่งที่ ๓๐/๕๐๕๔ เรื่องการไขและจำหน่าย หนังสือตำราทหาร ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕," คำสั่งทหารบก พ.ศ. ๒๔๗๕ (พระนคร : โรงพิมพ์แผนกทหาร, ๒๔๗๕).

ใหม่ตามแนวการทหารแบบเยอรมัน ปฏิริยาความไม่พึงพอใจในการจัดการทหารตาม
 ทัศนคติเดิมของพวกเขา และความต้องการอำนาจที่พวกเขาเคยยึดกันไว้ ปรากฏผล
 รุนแรงยิ่งไปกว่าที่คนทั่วไปคาดคิด เพราะนอกจากจะทำการล้มล้างเจ้าลงจนหมด
 แล้ว นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ยังไม่ยอมหยุดยั้ง คงยืนยันนำเอาแนวความคิด
 จัดรูปโครงสร้างทัพที่ตนเคยคิดวางแผนไว้ก่อนการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 คือ ควรจัดรูปกองทัพไทยตามแบบกองทัพประเทศสวิส โดยแบ่งจัดเป็นกองพลใหญ่
 เพียง ๒ กองพล มีผู้บังคับบัญชาสูงสุดเพียงยศนายพันเอก ส่วนผู้ที่รับตำแหน่งหัวหน้า
 กรมใหญ่มีเงินเดือนเทียบชั้นอธิบดี หรือ อัตรานายพลเดิม ให้เป็นนายพันเอกพิเศษ^๑

สำหรับกองทัพเรือ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช มีความเห็นว่า เนื่อง
 จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ กองทัพเรือจึงยังไม่สามารถขยายตัวออกเป็นปกติได้เต็มที่
 แต่เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญ กองทัพเรือก็มีความสำคัญต่อการป้องกันประเทศมาก
 ไม่น้อยกว่ากองทัพบก เพราะเมืองหลวงตั้งอยู่ใกล้ปากอ่าว ถ้าข้าศึกสามารถบุกรุก
 เข้ามาในอ่าวไทย จะสามารถใช้เป็นระคมบังโคลนอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงควรขยายกอง
 ทัพเรือขึ้นตามความจำเป็น โดยกำหนดให้มีขอบเขตกำลังความสามารถเพื่อช่วยรักษา
 ความสงบเรียบร้อยของชายฝั่งทะเล และรักษาการชายฝั่งแล้วหันไปเพิ่มแสนยานุภาพ
 ทางอากาศยานแทน เพราะใช้เงินน้อยกว่าโครงการกองทัพเรือมาก

แนวการจัดกองทัพดังกล่าว นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ให้เหตุผลว่า
 เนื่องจากกองทัพไทยเป็นกองทัพขนาดเล็กเช่นเดียวกับสวิส ทั้งกำลังทหารของเรา
 ยังไม่เข้มแข็งเท่าสวิสอีกด้วย ดังนั้น ควรจัดให้พอเหมาะกับกำลังของประเทศซึ่งมี
 ฐานะการเงินจำกัด งบประมาณทางการทหารมีน้อย จึงไม่ควรนำไปทำลงในสิ่งที่ไม่
 จำเป็น นั่นคือ ใหญ่กรมกองที่ไม่จำเป็นออกแล้วจัดขึ้นใหม่ ในการตัดกรมกองถือหลัก

^๑เสถียร ศุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาฤทธิอัคเนย์, หน้า ๑๑๒ -

พิจารณาว่าเครื่องมือชนิดใดและหน่วยทหารใดที่มีความสำคัญและทำประโยชน์ให้ประเทศไ้มากที่สุด ก็ให้คงสืบหน่วยนั้นไว้ อาวุธที่ควรจะสะสมให้มีในกองทัพ ก็คือ รถมและเป็นต่อสู้อากาศยาน^๑

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แผนการนี้ถูกนำมาใช้ปรับปรุงกองทัพไทย โดยแบ่งออกเป็น หน่วยทหารฝ่ายพลรบ และหน่วยทหารฝ่ายช่วยรบ ดังที่กล่าวมาแล้ว สำหรับฝ่ายพลรบ จัดทหารเป็น ๔ เหล่า คือ เหล่าทหารราบ เหล่าทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารช่างและสื่อสาร ในแต่ละเหล่ามี ผู้บังคับการ เป็นผู้บังคับบัญชา จัดแบ่งเป็นหน่วยย่อยดังนี้ คือ^๒

เหล่าทหารราบ มีทั้งหมด ๑๕ กองพัน ได้แก่

กองพันทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ (ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

กองพันทหารราบที่ ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘ ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ

กองพันทหารราบที่ ๙ (ปราจีนบุรี)

" ๑๐ (เพชรบุรี)

" ๑๑ (นครสวรรค์)

" ๑๒ (พิษณุโลก)

" ๑๓ (ลำปาง)

" ๑๔ (เชียงใหม่)

^๑เรื่องเดียวกัน.

^๒กระทรวงกลาโหม, ที่ระลึกวันสถาปนากระทรวงกลาโหม ๘ เมษายน ๒๔๓๐ - ๘ เมษายน ๒๔๘๖ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ, ๒๔๘๖) หน้า ๓๕๘.

กองพันทหารราบที่ ๑๕ (เชียงใหม่)

" ๑๖ (นกรราชสีมา)

" ๑๗ (อุบล)

" ๑๘ (อุบล)

เหล่าทหารม้า มี ๔ กองพัน

กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ (ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

กองพันทหารม้าที่ ๒ (ปราจีนบุรี)

" ๓ (นกรราชสีมา)

" ๔ (สระบุรี)

เหล่าทหารปืนใหญ่ มีทั้งหมด ๘ กองพัน

กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ (กรุงเทพฯ)

" ๒ รดยนต์ (กรุงเทพฯ)

" ๓ (ปราจีนบุรี)

" ๔ (ราชบุรี)

" ๕ (นกรราชสีมา)

" ๖ (นกรราชสีมา)

" ๗ (นครสวรรค์)

" ๘ (นครสวรรค์)

เหล่าทหารช่างและสื่อสาร

กองพันทหารช่างที่ ๑ (กรุงเทพฯ)

" ๑ (อุษยยา)

กองพันทหารสื่อสาร ๑ (กรุงเทพฯ)

กองพันทหารสื่อสาร ๒ (กรุงเทพฯ)

นอกจากนี้ยังจัดใหม่จังหวัดทหารบกอีก ๕ จังหวัด คือ จังหวัดทหารบก กรุงเทพฯ อัญญา ปราจีนบุรี นครราชสีมา และจังหวัดทหารบกนครสวรรค์ แต่ละจังหวัดมีผู้บังคับการจังหวัดทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชา ชั้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายจังหวัดทหารบก

การจัดหน่วยราชการภายในกระทรวงกลาโหมและกองทัพ (พ.ศ. ๒๔๗๕) อาจเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารกองประวัติศาสตร์ กรมยุทธการทหารบก และกระทรวงกลาโหม, การจัดหน่วยทหารไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๗๕, (อัครสำเนา).

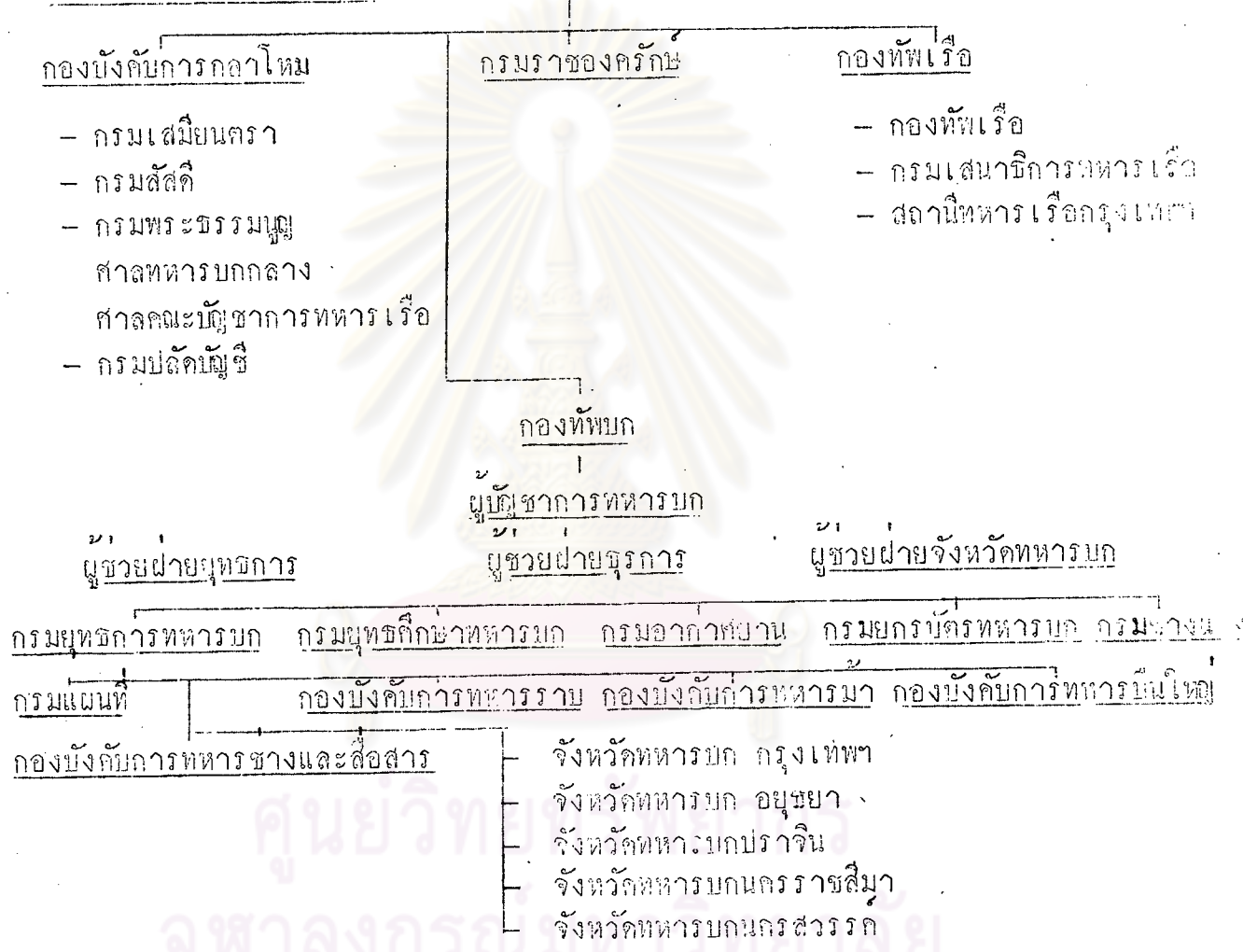
แผนภูมิที่ ๑๑

การจักราการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๕

กระทรวงกลาโหม

คณะกรรมการกลางกลาโหม

เสนาบดี พล.ร.ท.พระยาราชาวงษ์

หมายเหตุ : โครงการจักราการตามแผนภูมินี้ ประกาศใช้ในวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๔๗๕ และในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ มีประกาศเพิ่มหน่วยงานในกองทัพเรืออีก คือ กรมอุทกทหารเรือ กรมสรรพวุฒทหารเรือ และกรมอุทกศาสตร์.

ที่มา : เอกสารกองประวัติศาสตร์ กรมยุทธการทหารบก กระทรวงกลาโหม, การจัดหน่วยทหารไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๖๕, (อัคราเนา).

จากการจัดรูปโครงการกองทัพดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นไปตามความคิด
เดิม ของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชทั้งหมด แต่ก็กล่าวได้ว่าส่วนใหญ่มีแนวทางไป
ตามที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชต้องการ กล่าวคือ จำกัดยศนายทหารไว้เพียงยศ
นายพันเอก และจัดแบ่งทหารออกเป็นเหล่า ๆ ตามชนิดของทหารอย่างเป็นสัดส่วน

ลักษณะการจัดกองทัพแบบนี้ ได้ใช้ปฏิบัติกันมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๖
และโดยยกเลิกหลังจากนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ทำการรัฐประหารล้มล้าง
รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ นายพันตรี
หลวงพิบูลสงคราม ผู้ขึ้นมาใช้อำนาจแทนนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ได้จัดการ
เปลี่ยนแปลงแผนโครงการกองทัพใหม่ทั้งหมด

การเสริมสร้างกำลังอาวุธและแสนยานุภาพของกองทัพ (พ.ศ. ๒๔๗๕ -

๒๔๗๖

งานสำคัญอีกด้านหนึ่งที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชมุ่งจัดทำได้แก่ การ
พยายามเสริมสร้างกำลังแสนยานุภาพของกองทัพให้เข้มแข็งขึ้น มีหลักฐานยืนยันว่า
กระทรวงกลาโหมสั่งรถบรรทุกดอดจ์ (Dodge) เข้ามา ๔๘ คัน รถบรรทุกสำหรับ
ขนส่งทหารและบรรทุกปืน ๒๐ คัน รถถังขนาด ๒ คัน ๑๐ คัน ปืนต่อสู้ทางอากาศ-
ยาน และรถถังแบบสะเทินน้ำสะเทินบกอีกจำนวนหนึ่ง โดยใช้งบประมาณทั้งหมดถึง
๔ ล้านบาท^๑

สำหรับ**กําลังพล** ไม่สามารถหาหลักฐานทางราชการมายืนยันได้ว่า
รัฐบาลใหม่ในระบบประชาธิปไตยมุ่งส่งเสริมการสะสมกำลังพลอย่างไร แต่จาก
หลักฐานของทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ที่รายงานไปยังกรุงลอนดอน อ้างจาก

^๑สถาบันไทยคดีศึกษา, F.O. 371/17178, Annual Report, 1932.

การประมาณของนายพลสต็อกเลย์ (Lieutenant-colonel Stockley) ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทยในเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่ากองทัพไทยมีกำลังพลถึง ๒ หมื่นคน ทั้งนี้ไม่ยืนยันว่าใครรวมเอากำลังทางอากาศเข้าหรือไม่ แต่สำหรับนายพลอังกฤษอีกท่านหนึ่งชื่อ นายพลโอดฟิลด์ (Oldfield) ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทยเช่นกัน ได้ประมาณไว้ว่า กองทัพบกมีกำลังประมาณ ๑ หมื่นคน กองทัพเรือ ๒ พันคน ตำรวจ ๓,๐๐๐ คน^๑ อย่างไรก็ตามก็ ตัวเลขดังกล่าวก็ไม่อาจเชื่อถือได้เต็มที่ และจะเกินความเป็นจริงไป เนื่องจากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีทหารจำนวนมากที่หนีราชการจนทางราชการต้องประกาศนิรโทษกรรมแก่ทหารที่กลับมารายงานตัวเข้าประจำการก่อนวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕^๒ จากหลักฐานข้อสุดท้ายนี้แสดงว่าอัตรากำลังพลที่นายพลทหารบกอังกฤษประมาณไว้นั้น คงจะไม่ใช่ว่าจำนวนที่แท้จริงอย่างแน่นอน

ทางด้านกองทัพเรือ จากแนวคิดที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชวางไว้ เห็นได้ชัดว่า กองทัพเรือยังคงได้รับความสำคัญน้อยกว่ากองทัพบก เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาในสมัยรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราช ทั้ง ๆ ที่ทหารเรือก็มีส่วนร่วมสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้รับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และมีทหารเรือร่วมอยู่ในสมัชชารัฐสภา แต่หาพัฒนาการของกองทัพเรือยังคงล่าช้ากว่ากองทัพบก จากรายงานของนายพันโทเรือวิคเกอร์ อาร์มสตรอง (Messers Vicher Armstrong) ประเทศอังกฤษ แจ้งว่าคณะกรรมการกลางกลาโหมตกลงเห็นชอบกับโครงการปรับปรุงองค์กรและแสนยานุภาพของกองทัพเรือ โดยคิดจะสั่งซื้อเรือคอร์บีโกล ขนาด ๑๕.๐ ตัน ๑๐ ลำ สำหรับบรรทุกคอร์บีโกลขนาด ๑๔ นิ้ว

^๑สถาบันไทยคดีศึกษา, F.O. 371/17178, Annual Report 1932.

^๒เรื่องเดียวกัน.

๔ ท่อ และปีกคอสู้อากาศยาน ขนาด ๗๖ ม.ม. และ ๕๗ ม.ม. พร้อมทั้งเรือรบแบบเดียวกับเรือรบหลวงสุโขทัยอีก ๒ ลำ แต่ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง คือ การขาดงบประมาณ^๑ ซึ่งหากจะพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่า โครงการจัดซื้ออาวุธที่ค้างค้างอยู่เพราะขาดเงินนั้น คงจะเป็นความจริงไม่น้อย เพราะฐานะการเงินของประเทศยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ คณะรัฐบาลยังคงติดขัดดุจดั่งงบประมาณให้เพียงพอกับรายได้ออยู่ ประกอบกับแนวคิดในการจักรวรรดิอากาศทหารของนายพันเอกพระยาทรงสุร เกษณ์มุ่งสนับสนุนกำลังกองทัพบกมากกว่าด้วย

การทุนบำรุงด้านตัวบุคคลและการศึกษา

เนื่องจากขณะนี้ในช่วงที่กระทรวงกลาโหมกำลังมุ่งปรับปรุงจัดหน่วยงานและตำแหน่งข้าราชการต่าง ๆ ภายในกระทรวงเสียใหม่ จึงไม่ปรากฏว่าได้มีการปรับปรุงด้านระเบียบการชอบังคับต่าง ๆ แດอย่างใด คงใช้ระเบียบเดิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ จะมีที่เปลี่ยนแปลงบ้างก็เป็นส่วนปลีกย่อย อาทิ ปรับปรุงเรื่องเครื่องแต่งกาย ปรับปรุงข้อความบางตอนในพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร เป็นต้น

ด้านการศึกษา เนื่องจากกระทรวงกลาโหมเห็นว่า นักเรียนนายร้อยได้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเข้มแข็ง ทำให้มีเวลาเรียนไม่เต็มที่ แต่ก็สามารถสอบผ่านได้เกือบหมด ดังนั้นจึงอนุญาตเป็นกรณีพิเศษให้นักเรียนสอบได้ทุกคน ครั้นสิ้นปีการศึกษาใหม่ กระทรวงกลาโหมได้กำหนดรับเฉพาะนักเรียนที่จบชั้น ม.๘ ของกระทรวงธรรมการเท่านั้น และตัดชั้นเรียนออกเสีย ๑ ปี คงให้เรียน ๓ ปี เท่านั้น^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า ๑๒๕.

ปัญหาความขัดแย้งในวงการทหารหลังจากการเปลี่ยนแปลงรูปโครงการกองทัพ

พ.ศ. ๒๔๗๕

ในขณะที่กองทัพบก กองทัพเรือกำลังได้รับการปรับปรุงครั้งใหญ่อยู่นั้น ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น คือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลชั้นผู้นำภายในกองทัพ อันเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยุ่งยากในคณะรัฐบาลเวลาต่อมา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช กับเพื่อนสนิทที่ร่วมกิจการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาด้วยกันคือ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และอีกกรณีหนึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช กับ นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม หัวหน้านายทหารชั้นผู้น้อย

กรณีแรกอันเป็นความขัดแย้งระหว่าง นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนานั้น มีพื้นฐานความขัดแย้งมาจากหน้าที่การงานเป็นประการสำคัญ จากการที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ได้รับตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และมีอำนาจในการจัดการทหารอย่างเต็มที่ ทำให้นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชเริ่มเหลิงอำนาจและหลงตัวเอง จนคิดว่าไม่มีใครสามารถทำงานให้ลุล่วงไปได้ดีเท่าคน^๑ ดังนั้นจึงพยายามรวบรวมนักทั้งหมดมาทำด้วยตนเอง ไม่ยอมกระจายงานให้ผู้อื่น เป็นเหตุให้งานค้างคั่งล่าช้า เป็นที่ไม่พอใจของนายทหารคนอื่น ๆ โดยทั่วไป ทางฝ่ายนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบกเองก็ไม่พอใจที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช มักทำงานตามใจชอบ ไม่ยอมนำความมาปรึกษาเสียก่อน ทั้ง ๆ ที่นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้สนับสนุนให้นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจอย่างเต็มที่ในวงการทหาร โดยการมอบความไว้วางใจ ความนับถือในความสามารถ และให้มีอำนาจเต็มที่ แม้ว่านายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจะดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยก็ตาม แต่พฤติกรรมของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชกลับล่นไปในทางรวบอำนาจ^๒ จนเกิดความไม่พอใจกันขึ้น

^๑ เสือท่อน ฤกษ์โสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาพิชัยอัถกเนย์, หน้า ๑๑๗.
^๒ เรื่องเดียวกัน.

ทั้งในส่วนตัวนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาเอง ตลอดจนในหมู่นายทหารทั่วไป
ด้วย

ในกรณีนี้ นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ หนึ่งในกลุ่มนายทหารอาวุโสได้
แสดงความเห็นว่า เป็นเพราะอุปนิสัยของนายทหารทั้งสองต่างกัน ทางฝ่ายนายพันเอก
พระยาทรงสุรเดชเป็นคนจริงจัง เชื้อมั่นในตนเองสูง และมักจะทำงานตามความคิด
ของตนเป็นหลัก จนล่วงล้ำอำนาจของบัญชาการทหารบกโดยผลการ ส่วนทางฝ่าย
นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เป็นผู้ที่มีนิสัยชอบเกรงใจผู้อื่นมาก จึงไม่กล้าหัก
ท้วงเมื่อนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชทำเกินหน้าที่ เมื่อเกิดความไม่พอใจก็โต้แต่
เก็บสะสมไว้ ค้วยสาเหตุความไม่พอใจกันในหน้าที่การงานเป็นพื้นฐาน ประกอบ
เข้ากับความขัดแย้งทางการเมืองในเวลาต่อมา เป็นเหตุให้นายทหารผู้เคยเป็นเพื่อน
รักสนิทกันมา เกิดความบาดหมางจนแตกแยกกันที่สุดในที่สุด

นอกจาก นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช จะมีความเห็นแตกแยกกับนายทหาร
ในกลุ่มเดียวกันแล้ว ยังมีเหตุบาดหมางกับนายทหารชั้นผู้น้อย ซึ่งนำโดย นายพันตรี
หลวงพิบูลสงครามอีกด้วย ความขัดแย้งของบุคคลทั้งสองเริ่มตั้งแต่ นายพันเอก
พระยาทรงสุรเดช ได้วางแผนการจัดการกองทัพไว้ก่อนที่จะลงมือเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองแล้วว่า จะยุบเลิกกองทัพและกองพล จำกัดยศนายทหาร ยุบเลิกโรงเรียน
เสนาธิการ และจัดให้มีหน่วยทหารเป็นเหล่าชนิดขึ้นตรงต่อกองทัพ เพื่อให้เหมาะ
สมกับสภาพการณ์ของเมืองไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก ความเห็นดังกล่าว นายพันตรีหลวง
พิบูลสงคราม ไม่เห็นด้วย ได้คัดค้านและเสนอข้อคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการ
กระทบกระเทือนต่อวงการทหารทั่วไป อันจะเป็นเหตุให้ทหารไม่พอใจเกิดปฏิกริยา
ต่อต้านได้ แต่โดยที่การคัดค้านครั้งนั้นเป็นเพียงความคิดขัดแย้งในระหว่างที่ทั้ง

^๑พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แฉกดินของข้าพเจ้า, หน้า ๗๕. และ
อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, (พระนคร : โรงพิมพ์มนตรี, ๒๕๑๘)
หน้า ๑๓๗ - ๑๓๘.

สองฝ่ายยังมีจุดมุ่งหมายที่จะร่วมมือกันยึดอำนาจปกครองต่อไป เรื่องจึงเงียบลง ครั้นภายหลังการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองเสร็จสิ้นลง ปรากฏว่า เมื่อ นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช ได้รับอำนาจเต็มในการจัดการทหาร แผนการ คังกล่าวถูกนำมาปรับปรุงให้จริง ๆ ทั้งยังมีการกีดกันกลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อย โดยการบรรจุแต่งตั้งผู้ก่อการที่เป็นนายทหารกลุ่มอาวุโส เข้าดำรงตำแหน่งชั้นผู้นำทั้งสิ้น แม้แต่นายพันตรีหลวงพิบูลสงครามก็มีได้มีอำนาจแต่อย่างใด ซึ่งนายพันเอกพระยา ฤทธิอัคเนย์ ได้ชี้แจงไว้ว่า

...สำหรับหลวงพิบูลสงครามนั้นในชั้นแรกได้ตกลงกันว่า จะให้เป็นเจ้ากรม สรรพอาวุธ ซึ่งตำแหน่งนี้ก็มีความสำคัญอยู่มาก ถ้ามีโชยที่ไว้วางใจของผู้ก่อ การด้วยกันแล้วคงจะไม่มีใครยินยอมให้เป็นผู้เป็นเจ้ากรมนั้นแน่ แต่หลวงพิบูลสงคราม ไม่พอใจ ไม่ยอมรับตำแหน่งนี้ จึงได้ใหญ่มาเป็นผู้ช่วยบังคับบัญชาปืนใหญ่...เท่ากับเป็นการลดตำแหน่งลงไปอีก เรื่องนี้ได้มีการกล่าวร้ายป้ายสีกันภายหลังว่า พระยาทรงฯ ทำเพื่อกุมอำนาจไว้คนเดียว...

ความขัดแย้งระหว่างผู้นำในวงการทหาร ก่อตัวขึ้นในระยะเดียวกับที่เกิด กับความวุ่นวายทางการเมืองอันเนื่องมาจากกรณีเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของ หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า มี แนวโน้มเอียงไปทางลัทธิคอมมิวนิสต์ ในขณะรัฐบาลเองก็มีความเห็นแตกแยกเป็น สองฝ่าย ฝ่ายแรกนำโดยพระยามโนปกรณนิติธาดา และพรรคพวก ซึ่งได้รับความ สนับสนุนจากกลุ่มนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และพระยาฤทธิอัคเนย์ มีความเห็น ให้ดำเนินการในเรื่องสหกรณ์ที่ได้คิดกันไว้แต่เดิมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนอีก ฝ่ายหนึ่งนำโดย หลวงประดิษฐมนูธรรม ยืนยันที่จะนำโครงการเศรษฐกิจมาใช้ และ

^๑ เสถียร ศกุนโต, ชีวิตทางการเมืองของพระยาฤทธิอัคเนย์, หน้า ๑๖๖.

ทำการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเลยทีเดียวทั้งหมด^๑ ข้อถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในระยะต่อมายุติลงด้วยการปิดสภา ยุบคณะรัฐมนตรี รัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๒^๒ เป็นเหตุให้หลวงประดิษฐมนูธรรม ถูกบีบบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศชั่วคราว

ประกาศการปิดรัฐสภาของพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้จากกลุ่มผู้สนับสนุน หลวงประดิษฐมนูธรรม อันได้แก่ กลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อย ซึ่งมีความไม่พอใจที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชพยายามรวมอำนาจทางทหารไว้แต่เพียงผู้เดียวอยู่แล้ว พวกนี้พยายามรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อชิงอำนาจที่สูญเสียไปกลับคืนมา ภาวะการเมืองในขณะนั้นจึงเป็นไปในลักษณะกุมอำนาจกันเองในแต่ละฝ่ายตลอดเวลา ความไม่พอใจต่อรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ ๒ เป็นไปอย่างกว้างขวาง ถึงกับมีข่าวว่ากลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อยซึ่งเป็นพวกของนายพันโท หลวงพิบูลสงคราม คิดจะยึดอำนาจคืนจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา พร้อมทั้งล้มล้างอำนาจของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช^๓ ระหว่างที่มีข่าวลือดังกล่าว นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กับนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ก็เกิดขัดแย้งกันอีกในเรื่องเกี่ยวกับการออกคำสั่งบางประการ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจึงคิด

^๑ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๑๔๘.

^๒ "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๒" ราชกิจจานุเบกษา ๕๐(๒ เมษายน ๒๔๗๒) : ๑๐.

รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ ๒ แต่งตั้งขึ้น วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกจากประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒.

^๓ สถาบันไทยคดีศึกษา, F.O. 371/17175, Annual Report 1932.

หาทางกำจัดนายพันเอกพระยาพลพยุหเสนาออกไปจากวงการเมือง^๑ โดย
 ปรีกษากับนายพันเอกพระยาฤทธิอัคนี และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ
 ความไม่พอใจที่คุกรุ่นในวงทหาร นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจึงได้ตัดสินใจ
 ลาออก และชักชวนนายพันเอกพระยาพลพยุหเสนาให้ลาออกจากตำแหน่งด้วยกัน
 เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายพันเอกพระยาฤทธิอัคนีได้ชี้แจงว่า นายทหารทั้งสี่นาย
 ต้องการที่จะหยั่งนำพระทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าจะหวังไว้วาง
 พระทัยในขณะผูกฉากรฝ่ายทหารเพียงใด หากทรงไว้วางพระทัย พระองค์ก็จะทรง
 บัญญัติการลาออก จึงตกลงใจลาออกพร้อมกัน ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๒^๒
 แต่ผลที่ปรากฏออกมา คือ การมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าพระราชทานพระ
 บรมราชาัญญาตามความประสงค์ของนายทหารทั้ง ๔ นาย เกี่ยวกับการลาออกของ
 นายทหารทั้ง ๔ นาย เป็นที่น่าวิพากษ์ในหมู่คณะผูกฉากรมาก เนื่องจากเกรงว่าจะ
 มีการคิดกลับเข้ามามีอำนาจเต็มทีกันอีกครั้ง ซึ่งแน่นอนที่อาจจะเกิดความวุ่นวายขึ้นได้
 เนื่องจากขณะนั้นทหารกำลังแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายนายพันเอกพระยาทรง
 สุรเดช กับฝ่ายนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม^๓ ซึ่งเป็นโอกาสอันดีของนายพันโทหลวง
 พิบูลสงคราม* ที่สามารถก้าวขึ้นมาแทนที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชได้อย่างถาวร
 คาย ดังที่เคยคิดหวังไว้ แต่นายพันโทหลวงพิบูลสงครามก็ตระหนักดีว่า นายพันเอก
 พระยาทรงสุรเดช เป็นผู้ที่มีอิทธิพลเป็นที่เคารพนับถือของทหารส่วนใหญ่อยู่ไม่น้อยแม้ว่า

^๑ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๗
 และ อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

^๒ เสือท่อน ฤกษ์โสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาฤทธิอัคนี, หน้า ๑๖๗ -
 ๑๖๘.

^๓ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๒๖๔ - ๒๖๕.

* นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม, ใ้รับเลื่อนยศขึ้นเป็นนายพันโท เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๗๒.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชโองการณั้แต่วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ประกาศแต่งตั้งให้นายทหารเข้ารักษาการแทนในตำแหน่งที่ว่างลง คือ

นายพลตรีพระยาพิไชยสงคราม รักษาการในตำแหน่ง ผู้บัญชาการสูงสุด

นายพันเอกพระยาตรีวิสิทธิ์สงคราม รักษาการในตำแหน่ง เจ้ากรมยุทธการทหารบก

นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม รักษาการในตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารฝ่ายยุทธการ

แต่คิดว่านายพลโทหลวงพิบูลสงครามคงจะยังไม่วางใจในความมั่นคงของตนนัก จึงได้รวบรวมพรรคพวกก่อการรัฐประหารขึ้น ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยมี นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า ร่วมกับนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม และนาวาโทหลวงศุภชลาศัย ทำการล้มล้างอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาแล้วแต่งตั้งคณะรัฐบาลใหม่ขึ้น มีนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

การหมกอำนาจของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ย่อมหมายถึงการหมกอำนาจของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชอย่างสิ้นเชิง ทำให้นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม หมกคู่แข่งชั้นและมีโอกาสรวบอำนาจทางการเมืองการทหารไว้ได้โดยสะดวก และจัดการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลสำคัญในวงการทหารชั้นสูง ดังนี้คือ*

* เสถียร สุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาฤทธิอัคนย์, หน้า ๒๑๐ -

๑. นายพันเอกพระยาอุทธีอัคเนย์ ผู้บังคับการทหารปืนใหญ่ เป็น ปลัดพลุดลอง กระทรวงกลาโหม แทน นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม ซึ่งย้ายไปดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงกลาโหม แทน นายพลเรือตรีพระยาราชวังสัน

๒. นายพันเอกพระยาอภัยสงคราม ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่าย ชุกรการ ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก แทน นายพันเอกพระศรีสิทธิ-สงคราม ซึ่งถูกปลดออกจากตำแหน่ง

๓. นายพันโทพระรามณรงค์ หัวหน้ากองบังคับการทหารบก ดำรง ตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายชุกรการ แทนนายพันเอกพระยาอภัยสงคราม

๔. นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ฝ่ายยุทธการ

ส่วนนายพันเอกพระยาทรงสุร เกษ และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ไม่ปรากฏว่าทั้งสองได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแต่อย่างใด เมื่อรัฐประหารผ่าน พันไปเพียง ๒ - ๓ เดือน ปรากฏว่ามีการส่งนายทหารทั้งสองออกไปปฏิบัติงานทหาร ที่ประเทศฝรั่งเศสในตอนกลาง พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การออกไปปฏิบัติงาน ครั้งนี้ มีเหตุผลทางการเมืองแอบแฝงอย่างแน่นอน เนื่องจากรัฐบาลพระยาพหล-พลพยุหเสนา ใ้โดยยอมรับทางประภิชญ์บูรรม กลับเข้ามารับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี ร่วมในคณะรัฐบาล ในฐานะผู้บริสุทธีจากขอหาเป็นกอนมิวนิสต์ และเพื่อหลีกเลี่ยง ข้อขัดแย้งอันอาจเกิดขึ้นระหว่าง นายพันเอกพระยาทรงสุร เกษ ซึ่งเป็นผู้นำทหาร ฝ่ายอนุรักษนิยม กับ กลุ่มหัวก้าวหน้าซึ่งสนับสนุนทางประภิชญ์บูรรม รัฐบาลจึงได้ จักการส่งนายทหารทั้งสองนายออกไปปฏิบัติงานเสียก่อน

อย่างไรก็ตาม การคาดคะเนของรัฐบาลพระยาพหลพยุหเสนาก็ไม่ถูกต้องนัก เพราะถึงแม้รัฐบาลจะสามารถขจัดนายพันเอกพระยาทรงสุร เกษออกไปได้ แต่การรับเอานายปรีดี พนมยงค์ กลับเข้ามาโดยการยอมรับว่า นายปรีดี เป็นผู้บริสุทธี

ทางการเมืองก็ทำให้กลุ่มผู้นิยมระบอบเก่าคิดว่า รัฐบาลเจตนานำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการปกครองประเทศ ยิ่งเมื่อปรากฏว่าองค์พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ถูกกล่าวร้ายเสียชื่อเสียง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยมผู้สูญเสียอำนาจกับฝ่ายรัฐบาลก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่หลวงประดิษฐมนูธรรม ถูกเรียกตัวกลับมาจากต่างประเทศ สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถูกหนังสือพิมพ์วิพากษ์แทบไม่เว้นแต่ละวัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการอาศัยศาลสถิตยุติธรรมเป็นเครื่องมือโฆษณาละเมิดพระราชอำนาจหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ นายถวัติ ฤทธิเดช หัวหน้ากรมกรรมาธิการเป็นโจทก์ยื่นฟ้อง กล่าวหาว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงกระทำความผิดในคดีอาญาฐานหมิ่นประมาท นายถวัติ ฤทธิเดช กรณีนี้เป็นที่สนใจของคนทั่วไปมาก บรรดาหนังสือพิมพ์ต่างลงข่าววิจารณ์อย่างกว้างขวาง อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่กระตุ้นให้กลุ่มคณะกบฏบวร เชมมุงที่จะดำเนินการปฏิวัติมากขึ้น^๒

กบฏบวร เชม

ความขัดแย้งทางด้านการเมืองที่เกิดขึ้น ทำให้คณะนายทหารหัวเมืองและพลเรือนฝ่ายอนุรักษนิยมคิดก่อการกบฏขึ้นในเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยอ้างเหตุว่า คณะราษฎรกุมอำนาจไว้แต่ผู้เดียว และรัฐบาลได้ปล่อยให้บุคคลกระทำ

วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕" สี่ตัวการเมือง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๕๔.

^๒นิคม จารุมณี, กบฏบวร เชม, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๘.

การหมิ่นประมาทองค์พระประมุขของชาติ และรับตัว หลวงประทีปภูมิธรรม เข้ามา
 ดำเนินการปกครองแผ่นดินไทยโดยสหัชคองมิวนิสต์^๑ บุคคลสำคัญในคณะประกอบ
 กว๊าย นายพลตรีพระยาจินดา จักรรัตน์ (เจิม อาวุธ) นายพลตรีพระยาทรงอักษร
 (ชวน ลิขิตการ) นายพันเอกพระศรีสิทธิสงคราม (กิ่น ทาราบ) นายพลตรีพระยา
 เสนาสงคราม (ม.ร.ว. อี นพวงศ์) นาวาเอกพระยาตราภย์พิพัฒน์ (เลื่อน ศราภย์-
 วาณิช) นายหลุยส์ กีรวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดอีกหลายคนรวมด้วย^๒ โดยมี
 นายพลเอกพระองค์เจ้าวร เกษ อภิศเสนามีกัระทรงวงศาโหมเป็นหัวหน้า

สาเหตุที่เกิดกบฏบวร เกษ นอกจากเนื่องมาจากความไม่พอใจที่สถาบัน
 พระมหากษัตริย์ถูกลบหลู่แล้ว ยังเนื่องมาจากสาเหตุส่วนตัวอื่น ๆ อีกหลายประการ
 ด้วยกัน^๓ แต่สำหรับเหตุผลของฝ่ายทหารหัวเมืองซึ่งเป็นกำลังสำคัญของการกบฏ
 ก็คือ การที่กลุ่มทหารในขณะระบอบไตร่รวมศูนย์อำนาจไว้ในเมืองหลวงแต่แห่งเดียว

ก๊วยปรากฏหลักฐานว่าภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสร็จ
 สิ้นลงใหม่ ๆ องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ส่งสารแสดงความยินดีต่อผู้เปลี่ยนแปลง
 การปกครอง โดยถือเอาเหตุว่าคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย มีส่วนร่วมในการกระทำ
 ครั้งนี้ด้วย และถือว่าการปฏิวัติล้มล้างอำนาจเจ้าขุนมูลนาย เป็นแนวทางหนึ่งของ
 คอมมิวนิสต์ กรันเมื่อ หลวงประทีปภูมิธรรม จัดทำโครงการแรมปีปฏิวัติ ฝ่ายอัคร
 นิยมจึงยังปักใจว่า หลวงประทีป เป็นผู้นำไปในคอมมิวนิสต์

เลื่อน ศราภย์วาณิช, บันทึกรายของข้าพเจ้า, (พระนคร : ไทยวัฒนา-
 พานิช, ๒๔๕๑), หน้า ๓๗).

^๒ศึกษารายละเอียดได้จาก บิคม จารุมณี, "กบฏบวร เกษ" ปรินิพนธ์
 ปรินิพนธ์มหาดพิชิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 ๒๔๕๕), หน้า ๑๕๐ - ๒๐๐.

^๓เรื่องเดียวกัน.

โดยไม่สนใจกองทหารหัวเมือง ทำให้ทหารหัวเมืองชาตกำลังอาวุธ ชาตกำลังอำนาจ
 ด้านเหตุผลส่วนตัว จะเห็นได้ว่าภายหลังที่นายพันเอกพระยาพลพยุหเสนา
 ทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว นายทหารบกชั้นผู้นำ
 หลายคนถูกปลดและถูกย้าย เช่น นายพลตรีพระยาเสนาสงคราม นายพันเอกพระยา
 เทพสงคราม และนายพันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม เป็นต้น ความไม่พอใจที่ถูก
 ตักทอนผลประโยชน์และอำนาจหน้าที่ ทำให้นายทหารเหล่านี้คัดค้านใจเข้าร่วมกับฝ่าย
 กบฏ ซบย่นยันถึงเหตุผลทั้งสองประการดังกล่าว ปรากฏอย่างเด่นชัดในส่วน
 หนึ่งของเงื่อนไข ๖ ประการ ที่คณะกบฏยื่นเสนอต่อรัฐบาล กล่าวคือ^๑

๑. ต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์
 ปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว
 ๒. ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญโดยแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งคือการ
 ตั้งและการถอดถอนคณะรัฐบาล ต้องเป็นไปตามเสียงหมู่มาก ไม่ใช่ควมการจับอาวุธ
 ค้างที่แล่วมา โดยเหตุนี้ต้องยอมให้มีคณะกรรมการเมืองที่ชอบควมกฎหมาย
 ๓. ข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งประจำ ทั้งทหารและพลเรือน ต้องอยู่
 นอกวงการเมือง เว้นแต่ผู้อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่
 ความข้างต้นนั้นไม่คัดสิทธิในการที่ข้าราชการประจำจะนิยมยึดถือลัทธิที่ตนนิยม หรือ
 เพื่อบังคับผู้เชื่อโดยทางตรงหรือทางอ้อมให้คนอื่นตามลัทธิที่ตนนิยมนั้นเป็นอันขาด
- ตำแหน่งฝ่ายทหารตั้งแต่ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารเรือลงไป
 ต้องไม่มีหน้าที่ในการเมือง

^๑ เรื่องเดียวกัน.

๔. การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งราชการจกตองถือ คุณวุฒิ ความสามารถ เป็นหลักไม่ถือเอาความเกี่ยวข้องในทางการเมืองเป็นความชอบ หรือเป็นข้อรังเกียจ ในการบรรจุหรือเลื่อนตำแหน่ง

๕. การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ ต้องถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกอย่างแท้จริง

๖. การปกครองกองทัพกจกตองให้มีหน่วยผสมตามหลักยุทธวิธี เฉลี่ย อาวุธสำคัญแยกกันไปประจำตามท้องถิ่น มิให้มีกำลังเป็นส่วนใหญ่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง

จากเงื่อนไขทั้ง ๖ ประการจะเห็นได้ว่า เป็นเงื่อนไขที่แข็งแกร่ง ไม่ว่า จะพิจารณาในประเด็นของฝ่ายพลเรือนหรือฝ่ายทหารก็ตาม การยอมรับเงื่อนไขทั้งหมด หมายถึงการยอมรับว่ารัฐบาลมิได้ปกครองประเทศในแนวทางประชาธิปไตย อย่างแท้จริง และถึงแม้ว่าฝ่ายกบฏจะเรียกร้องเพียงข้อเสนอเกี่ยวกับการทหาร ๒ ประการ รัฐบาลก็คงจะไม่ยอมรับฟังอย่างแน่นอน เพราะผู้บริหารคนสำคัญเป็น ทหาร และต้องการเผ่าอำนาจทั้งด้านการเมืองและด้านทหาร ผลของการปฏิเสธ เงื่อนไขทั้งหมดยังผลให้เกิดการปะทะกันขึ้นระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายกบฏ รัฐบาล ได้ใช้มาตรการปราบปรามอย่างรุนแรง จนในที่สุดฝ่ายกบฏพ่ายแพ้อย่างยับเยิน แม้ ทักษะสำคัญคือ นายพันเอกพระยาตรีสิทธิสงครามตายในที่รบ ส่วนนายพลเอกพระองค์- เจ้าบรร เกษทรงหลบหนีไปได้ และลี้ภัยออกไปอยู่ในต่างประเทศ

หลังจากการกบฏบวร เกษสิ้นสุดลง รัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา ได้ ดำเนินการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่นายทหารในหัวเมืองเป็นอันมาก โดยเฉพาะ อย่างยิ่งนายทหารที่รัฐบาลสงสัยว่าให้ความร่วมมือช่วยเหลือฝ่ายกบฏ ซึ่งส่วนใหญ่ ล้วนแต่เป็นทหารบกทั้งสิ้น มีการส่งย้ายนายทหารจากหัวเมืองเข้ามาประจำหน่วย ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๑ - ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง ๒๘ นาย^๑ ทั้งยัง

^๑อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม, หน้า ๒๔๘.

มีการดำเนินคดีนายทหารที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าร่วมในการกบฏอีกเป็นจำนวนมาก
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

กบฏวรวงศา ทำให้รัฐบาลนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ทรหะหนักถึง
 ถึงความสำคัญและความจำเป็นในการมีกองทัพที่เข้มแข็งไว้เป็นกำลังเสริมสร้างและ
 คำจุนอำนาจของตน รัฐบาลจึงได้ทำการสนับสนุน นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม
 แม่ทัพคนสำคัญในการปราบปรามกบฏอย่างเปิดเผย ด้วยการเลื่อนตำแหน่งจากผู้ช่วย
 ผู้บัญชาการฝ่ายยุทธการ ขึ้นเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก ครั้นถึงเดือน เมษายน
 พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็เลื่อนยศขึ้นเป็นนายพันเอก และเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงกลาโหมในเดือนกันยายนปีเดียวกัน ด้วยความสามารถส่วนตัว ประกอบกับ
 การยอมรับสนับสนุนจากนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ส่งผลให้ นายพันเอก
 หลวงพิบูลสงครามเรื่องอำนาจยิ่งขึ้น จนสามารถกุมอำนาจทางการทหารได้อย่าง
 เต็มที่^๓

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

๑ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖," ราชกิจจานุเบกษา,

๕๐(๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๖) : ๖๐๒.

๒ วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), ความเป็นมาแห่งประชาธิปไตย, (พระนคร :
 สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๔๑๒.

๓ นิคม จารุมณี, "กบฏวรวงศา," หน้า ๒๖๓ - ๒๖๕.

ความสำคัญของกิจการทหารที่นับวันแต่จะทวีขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ จะเห็นได้จากอัตราตัวเลขในบัญชีงบประมาณ ประจำปีของกระทรวงกลาโหม ภายปรากฏว่าใน พ.ศ. ๒๔๗๖ งบประมาณกระทรวงกลาโหมเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๔ ล้านกว่าบาท^๑ และภายหลังจากการปราบปรามกบฏบวรเดช กระทรวงกลาโหมก็ได้รับงบประมาณเพิ่มพิเศษอีก ๓ ล้าน ๕ แสนบาท ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ว่าเพื่อเสริมสร้างการป้องกันและการรักษาความปลอดภัยของประเทศให้มั่นคงยิ่งขึ้น^๒

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ งบประมาณกระทรวงกลาโหมเพิ่มสูงขึ้นเป็น ๑๕,๓๖๑,๕๐๘ บาท และเพิ่มในในคตอนกลางปีอีก ๑,๖๐๕,๔๕๒ และแม้ว่าจะไม่ใช่งบประมาณที่มีความสำคัญเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ แต่ก็นับเป็นอัตราที่สูงยิ่งกว่าสมัยใด ๆ ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รองผู้บัญชาการทหารบก ผู้มีอำนาจสูงสุดทางการทหารในสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับนำมากล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่อง "การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐธรรมนูญแห่งพระเจ้าอยู่หัว" ตอนหนึ่งว่า

...ในชั่วเวลา ๑๕๐ ปีที่แล้วมา การทหารเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันเคย ในชั่วเวลา ๓ ปี ที่รัฐบาลรัฐธรรมนูญได้จัดระบอบการปกครองใหม่ ท่านคงจะเห็นไฉฉาวว่า โฉมหน้าของการทหารได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

^๑"พระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๗๖" ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย ๕๐(๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๖) : ๕๒๔

^๒งบประมาณอันดับ ๑ คือ งบประมาณกระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้รับงบประมาณ ๑๖ ล้านบาท และเพิ่มในคตอนกลางปีอีก ๒ ล้านกว่าบาท เสด็จฯ ลายลักษณ์ (รวบรวม), "พระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๗" ประชุมกฎหมาย-ประจำศก, พ.ศ. ๒๔๗๖ (พระนคร : โรงพิมพ์เคลิเมด, ๒๔๗๘) ๔๖ : ๗๖๑.

ทางกองทัพบกมีอาวุธที่ทันสมัยเกิดขึ้นมากมาย...

ทางกองทัพเรือก็ได้เพิ่มกำลังป้องกันทางทะเลให้ทวียิ่งขึ้นทุกทีเพราะกำลังรบทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันความเป็นอิสระของชาติไว้

การจัดราชการทหาร ภายใต้การบริหารงานของ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม พ.ศ. ๒๔๗๗

หลังการปราบปรามกบฏบวรเดชผ่านพ้นไป นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รองผู้บัญชาการทหารบก ได้จัดการเปลี่ยนแปลงหน่วยราชการในกองทัพเสียใหม่ สิ่งสำคัญที่แตกต่างออกไปจากสมัยนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชมีอำนาจ คือ การจัด รื้อฟื้นงานของกรมเสนาธิการ และกรมจเรทหารบกขึ้นมาใหม่ ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ ยังคงเดิม เป็นแต่เปลี่ยนนามกรมกองในกองทัพบกบางส่วนเสียใหม่เท่านั้น ดังปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ค.

สำหรับการจัดราชการส่วนอื่น ๆ ยังอยู่ระหว่างการพิจารณา จนกระทั่ง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๗ จึงมีการประกาศเปลี่ยนแปลงราชการกระทรวงกลาโหม อีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยระบุให้กระทรวงกลาโหมเป็น กระทรวงฝ่ายป้องกันพระราชอาณาจักร มีองค์พระมหากษัตริย์ดำรงตำแหน่งเป็น จอมทัพสยาม มีรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ และจัดแบ่ง ส่วนราชการออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่^๒

^๑ พันเอกหลวงพิบูลสงคราม, "การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล รัฐธรรมนูญ แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว," ศรีกรุง (๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗) : ๗.

^๒ เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), "พระราชบัญญัติจักระเบียบป้องกันพระราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๔๗๗," ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๗๗ (พระนคร : โรงพิมพ์เกลิเมด, ๒๔๘๗) ๔๗ : ๖.

๑. สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง มีเลขาธิการรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชา ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีผู้ช่วยเลขาธิการฝ่ายทหารบก และฝ่ายทหารเรือ

๒. สำนักงานปลัดกระทรวง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในราชการประจำทั่วไปของกระทรวง มีปลัดกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชา ประกอบด้วยหน่วยราชการย่อย คือ กรมเสนาธิการ กรมเสนาธิการทหารบก กรมเสนาธิการทหารเรือ กรมแพทย์สุขาภิบาล กรมปลัดบัญชี

๓. กองทัพบก มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา มีรองผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้ช่วย มีกองบังคับการ และแบ่งหน่วยราชการออกดังนี้ คือ

๓.๑ กรมเสนาธิการทหารบก

๓.๒ มณฑลทหารบกที่ ๑

๓.๓ มณฑลทหารบกที่ ๒

๓.๔ มณฑลทหารบกที่ ๓

๓.๕ มณฑลทหารบกที่ ๔

๓.๖ มณฑลทหารบกที่ ๕

๓.๗ กรมพลามีการทหารบก

๓.๘ กรมแผนที่

๓.๙ กรมอากาศยาน *

๔. กองทัพเรือ มีผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชา มีรองผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้ช่วย มีกองบังคับการ และแบ่งหน่วยราชการออกดังนี้ คือ

* ต่อมาในวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ใ้รับการเปลี่ยนนามเป็น "กองป้องกันต่อสู้อากาศยาน".

- ๔.๑ กรมเสนาธิการทหารเรือ
- ๔.๒ กองเรือรบ
- ๔.๓ สถานีทหารเรือกรุงเทพฯ
- ๔.๔ กรมอุททหารเรือ
- ๔.๕ กรมสรรพาวุธทหารเรือ
- ๔.๖ กรมอุทกศาสตร์

จะเห็นได้ว่า ลักษณะเด่นของการจักราชการทหารสมัยนี้ คือ การเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับการเมืองมากขึ้น ถึงกับมีการตั้งสำนักเลขานุการรัฐมนตรีขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับราชการการเมืองโดยเฉพาะ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์การจักราชการทหารไทย เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ยังเรืองอำนาจ และเป็นสมัยที่ทหารเริ่มเข้าไปมีบทบาททางการเมืองนั้น ภายในกระทรวงกลาโหมมีแต่เพียง "คณะกรรมการกลางกลาโหม" ซึ่งเป็นหน่วยงานติดต่อกับประสานงานกับคณะราษฎร เมื่อเกิดกรณีขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น หากได้เป็นหน่วยงานเกี่ยวกับราชการเมืองโดยตรงไม่

ลักษณะสำคัญประการที่สอง ซึ่งแตกต่างออกไปจากสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ คือ การรื้อฟื้นงานของกรมเสนาธิการ และกรมจเรทหารบก กรมพลาธิการทหารบก และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ซึ่งนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช สั่งยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการแสดงให้เห็นชัดถึงการกลับไปสู่ความนิยมในการทหารแบบฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส และรับราชการเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ ดังนั้นจึงตระหนักดีถึงความจำเป็นของงานเสนาธิการอันเป็นหัวใจสำคัญของการบัญชาการ กรมเสนาธิการมีหน้าที่ร่างคำสั่ง สำหรับสั่งการแก่หน่วยทหาร และฝ่ายช่วยรบต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้คอยสอดส่องติดตามการปฏิบัติ และทำการติดต่อกับหน่วยเหล่านั้น เพื่อรายงานให้รู้ถึงกับบัญชาทราบถึงเหตุการณ์ ความ

คองการของหน่วยทหารต่าง ๆ อยู่เสมอ^๑

การจักราชการกองทัพบก พ.ศ. ๒๔๗๗

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การจักราชการกองทัพบก มีผู้นับชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รองผู้นับชาการทหารบกเป็นผู้ช่วย ส่วน ตำแหน่งผู้ช่วยฝ่ายยุทธการและฝ่ายธุรการถูกยกเลิกไป แล้วจัดแบ่งกองทัพบกออกเป็น ๕ มณฑลทหารบกแต่ละมณฑล ประกอบด้วย หน่วยงานสำคัญ คือ^๒

กองบังคับการมณฑลทหารบก กองเรือนจำ กองเสนารักษ์ กองพันทหารราบ ๒ กองพัน กองพันทหารม้า ๑ กองพัน กองพันทหารปืนใหญ่ ๒ กองพัน กองพันทหารช่าง และจังหวัดทหารบกต่าง ๆ .

ลักษณะการจักกองทัพแบบนี้ เป็นลักษณะกองทัพผสม แบบฝรั่งเศษ ซึ่งนิยมจักหน่วยทหารเหล่าต่าง ๆ ไว้ในกองทัพน้อย^๓ แต่กองทัพบกของไทยไม่ได้เรียกเป็นกองทัพน้อย หากจักเรียกเป็นมณฑลทหารบก ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกองทัพน้อย ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช นั่นเอง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงราชการกองทัพใน พ.ศ. ๒๔๗๗ อาจพิจารณาได้ ๒ ประเด็น คือ อาจจะเนื่องมาจาก

^๑พล.ต.เนตร เขมะโยธิน, "หน้าที่กองเสนารธิการ," บันทึกเสนารธิการ-กิจในสนาม เล่ม ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์แผนกทหารบก, ๒๔๔๕) หน้า ๑๑๐.

^๒กระทรวงกลาโหม, ที่ระลึกวันสถาปนากกระทรวงกลาโหม ๕ เมษายน ๒๔๓๐ ถึง ๔ เมษายน ๒๔๕๖ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ, ๒๔๕๘) หน้า ๓๕๕ - ๔๐๑.

^๓พล.ต.เนตร เขมะโยธิน, "กองทัพน้อย" บันทึกเสนารธิการกิจในสนาม เล่ม ๑, หน้า ๔๐ - ๔๕.

แนวทัศนนิยมในการจัดการอาหารแบบฝรั่งเศษของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เป็นพื้นฐานประการแรก ส่วนประการที่สอง อาจเป็นผลมาจากเงื่อนไขประการสุดท้ายที่คณะกบฏวรเดช ยื่นเสนอต่อรัฐบาลว่า "...การปกครองกองทัพบกจักต้องให้มีหน่วยผสมตามหลักยุทธวิธี เฉลี่ยอาวุธสำคัญแยกกันไปประจำตามท้องถิ่น มิให้มีกำลังเป็นส่วนใหญ่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง..."^๑

เงื่อนไขข้อนี้ อาจทำให้นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ฉุกใจคิดถึงข้อบกพร่องในการจัดการอาหารตามแนวคิดของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ซึ่งมุ่งจักแยกหน่วยทหารออกเป็นประเภท ๆ แล้วรวมศูนย์บัญชาการทหารทุกอย่างไว้ในพระนครแต่แห่งเดียว โดยมีใจคำนึงถึงความสำคัญของทหารหัวเมือง จนเป็นเหตุให้ทหารหัวเมืองไม่พอใจและนำมาอาจเป็นสาเหตุหนึ่งในการก่อการกบฏ

สำหรับทางค่านทหารเรือ ไม่ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงองค์กรต่าง ๆ แต่อย่างใด

การจัดส่ง เสริมการศึกษาของทหาร

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่ได้รับการสนใจจากผู้นำทางการทหารในสมัยนี้มากคือ เรื่องการศึกษา มีการรื้อฟื้นโรงเรียนสำหรับนายทหารเพิ่มอีก ๒ แห่ง คือ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกขึ้นอีกครั้ง และจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบกขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้ กรมยุทธศึกษาทหารบกภายใต้สังกัดกรมเสนาธิการทหารบก เป็นผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบจัดแบ่งหน้าที่ของแต่ละโรงเรียนดังนี้ คือ

^๑นิคม จารุมณี, กบฏวรเดช, หน้า ๒๐๑.

^๒โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๑๐), หน้า ๑๓๐ - ๑๔๕.

๑. โรงเรียนนายร้อยทหารบก มีหน้าที่ฝึกอบรมนักเรียนซึ่งเป็นนายทหารสัญญาบัตร เหล่าราบ ทหารม้า และตำรวจ

๒. โรงเรียนเทคนิคทหารบก มีหน้าที่ฝึกอบรมนักเรียน ซึ่งจะเป็่นนายทหารสัญญาบัตร เหล่าทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารสื่อสาร ทหารอากาศ ทหารช่างแสง และช่างอากาศ

๓. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก มีหน้าที่ฝึกอบรมนายทหารสัญญาบัตรในศิลปวิทยาชั้นสูงของทหาร

ใน พ.ศ. ๒๔๙๖ โรงเรียนนายร้อยทหารบกเริ่มรับนักเรียนที่จบจากชั้นมัธยม ๘ ของกระทรวงธรรมการอย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก โดยไม่รับนักเรียนชั้นมัธยม ๖ หรือ ๙ ปะปนกันดังเช่นในปีก่อน ๆ กำหนดหลักสูตรใหม่ให้เรียนเพียง ๓ ปีสำหรับปีแรกให้เรียนวิชาสามัญล้วน ส่วนปีที่ ๒ และ ๓ เรียนวิชาทหารโดยเฉพาะ เว้นวิชาภาษาฝรั่งเศส คงเรียนต่อมาจนถึงชั้นปีที่ ๒ และต่อมาขยายให้เรียนในชั้นปีที่ ๓ ด้วย

ปรากฏการณ์ใหม่ในวงการศึกษาวิชาทหารอีกประการหนึ่งที่ พ.อ. หลวงพิบูลสงครามจัดกระทำขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๙๗ คือ การจัดเปิดสอนวิชาตำรวจขึ้นในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ด้วยมีความเห็นพ้องกันทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายตำรวจ ซึ่งขณะนั้นมี พ.ต.อ. หลวงอดุลเดชจรัส เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ว่า นายตำรวจควรจะได้เรียนและสำเร็จมาจากโรงเรียนเดียวกับนายทหาร เพื่อความมุ่งหมายให้ตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยผสมทั้งค่านตำรวจและค่านทหารได้ในยามจำเป็น ดังเช่นเหตุการณ์ในกบฏบวรเดช (พ.ศ. ๒๔๙๖) และเพื่อให้ตำรวจและทหารได้ใกล้ชิดมีความสัมพันธ์กันต่อไป เพื่อให้เกิดผลดีทางด้านการปฏิบัติการกิจในราชการ นอกจากนี้การรวมเอานักเรียนทั้งสองฝ่ายมาเรียนในที่เดียวกัน ยังอาจช่วยลดรายจ่ายในงบประมาณลงได้อีกส่วนหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงยุบโรงเรียนนายตำรวจที่ห้วยจรเข้ จังหวัด

นครปฐมเสีย การเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก คงรับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เหมือนกับนักเรียนนายร้อย ในรุ่นแรกที่จบออกมามีจำนวน ๑๕ นาย ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ จึงได้จัดให้เรียนวิชาสามัญทั้งทหารและตำรวจในชั้นปีที่ ๑ ในชั้นปีที่ ๒ - ๓ ผู้ที่จะเรียนตำรวจให้แยกออกไปเป็น "ตอนตำรวจ" ส่วนนักเรียนนายร้อยทหารบกก็ยังคงเรียนไปทางฝ่ายวิชาทหารอย่างเดิม^๑

สำหรับโรงเรียนเทคนิคทหารบก เป็นโครงการที่เริ่มมาตั้งแต่นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ฝ่ายยุทธการ โดยได้แบบอย่างมาจากโรงเรียนโปลีเทคนิคของฝรั่งเศสในปารีส ที่นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้ไปเห็นมา จุดมุ่งหมายสำคัญของโรงเรียนเทคนิคทหารเพื่อให้เป็นโรงเรียนสำหรับฝึกฝนความชำนาญทางเทคนิควิชาทหารสมัยใหม่ มีหลักสูตรการเรียน ๕ ชั้น ในชั้นที่ ๑ - ๓ จัดให้เรียนวิชาเทคนิคทั่วไป ชั้นปีที่ ๔ - ๕ จัดแยกเป็นโรงเรียนเฉพาะเหล่า คือ จัดให้ศึกษาในระดับการใช้วิทยากรเทคนิคชั้นสูง เพื่อประกอบวิทยากรทางทหารโดยตรง โรงเรียนนี้เปิดรับนักเรียนเข้าศึกษาเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ รับนักเรียนที่จบจากชั้นมัธยม ๔ ของกระทรวงธรรมการ โดยใช้วิธีสอบคัดเลือกเข้ามา กำหนดรับนักเรียนประเภทนี้ ๒๖ นาย และอีกส่วนหนึ่งกำหนดรับนักเรียนที่จบชั้นปีที่ ๒ ของโรงเรียนนายร้อยทหารบก คัดเข้ามาเรียนโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก ๔ นาย^๒

กิจการทหารภายใต้การบริหารงานของ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เป็นที่ยอมรับของบรรดาคณะรัฐมนตรีโดยทั่วไป รัฐบาลภายใต้การนำของนายพันเอก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓.

^๒ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หน้า ๑๒๘ - ๑๓๑.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอย่างเปิดเผย ในวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ก็ได้รับการเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ ในสภาผู้แทนราษฎร จากตำแหน่งอันสูงส่งทั้งตำแหน่งอาชีพ และตำแหน่งการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม มีโอกาสดำเนินการปรับปรุงกองทัพได้เต็มที่ หลังจากจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบกใน พ.ศ. ๒๔๗๗ และยังได้จัดตั้งกรมยุทธนาธิการใน พ.ศ. ๒๔๗๘ เพื่อฝึกวิชาทหารแก่นักเรียน นักศึกษา ในมหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้อาวุธและเข้าใจวิธีการรบแต่ยังเข่าว้อว้ย โดยได้ตัวอย่างจากหน่วยยุทธนาธิการของเยอรมันที่ นายประยูร ภมรมนตรี เสนอแนะ^๑

นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงขยายกำลังแสนยานุภาพทางการรบ และจัดหาอาวุธทันสมัยมาไว้ประจำในกองทัพบก ส่วนด้านกองทัพเรือในสมัยนี้ได้รับการสนใจจากทางรัฐบาลมากขึ้น ภายปรากฏว่ากำลังกองทัพเรือทรุดโทรมมาก ในจำนวนเรือทั้งหมด ๒๔ ลำ มีเรือที่ใช้การได้เพียง ๘ ลำเท่านั้น ทางฝ่ายกองทัพเรือจึงได้เสนอขอให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณ เพื่อนำไปปรับปรุงบำรุงกำลังทางเรือให้มั่นคงขึ้น พอถึงกับช่วงหลังการปราบปรามกบฏบวรเดช กระทรวงกลาโหมได้รับงบประมาณเพิ่มอีกประมาณ ๓ ล้านบาท จึงได้แบ่งมาจัดซื้อเรือคอร์บีโค ๒ ลำ เรือยามฝั่ง ๓ ลำ และได้วางโครงการบำรุงทางกองทัพเรือขึ้น โดยยึดถือโครงการของนายพลเรือโท พระมาราชวังสัน เสนาธิการทหารเรือ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นหลัก จัดวางโครงการระยะแรกไว้ ๖ ปี โดยใช้เงินงบประมาณของทหารปีละ ๑ ล้าน สมทบกับเงินลงคลังอีกส่วนหนึ่ง โครงการนี้ดำเนินมาได้ถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ ก็สามารถได้เรือ

^๑อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๒๔๘ - ๒๔๙.

ไว้ใช้ในกองทัพจนเกือบเต็มรายการที่ต้องการ^๑

ทางด้านกองทัพอากาศ โดยยกฐานะกรมอากาศยานขึ้นเป็นกองทัพอากาศ เมื่อ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐^๒ และขยายสนามบินดอนเมืองให้กว้างขวาง การมุ่งเสริมสร้างแสนยานุภาพทางการทหารของ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นมา ยังผลให้งบประมาณรายจ่ายสำหรับการทหารเพิ่มอัตราสูงขึ้นเป็นพิเศษ หากจะคิดเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๑ งบประมาณรายจ่ายในช่วงนี้สูงถึงอัตราร้อยละ ๒๖ ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง^๓

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า การจักราชการทหารในช่วงหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗ เป็นการจัดที่มีพื้นฐานตั้งอยู่บนแนวคิดของผู้นำการทหาร ๒ แบบ คือ แนวคิดตามทัศนะของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ซึ่งเป็นนายทหารสำเร็จมาจากประเทศเยอรมัน และแนวคิดตามทัศนะของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส

การจักราชการทหารในสมัยนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ยึดหลักการจักราชการทหารแบบสวิสเป็นเกณฑ์ มุ่งที่จะลดหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ให้น้อยลง ยก

^๑นาวาเอกวิชัย เลี่ยมทอง (รวมรวม), "ผลงานของพลเรือเอกสินธุ์ กมดนาวิน (หลวงสินธุ์สงครามชัย) อดีตผู้บัญชาการทหารเรือในก้านพัฒนากำลังรบทางเรือ," อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอกเอกสินธุ์ กมดนาวิน (หลวงสินธุ์สงครามชัย) ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๕ (พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, ๒๕๑๕) หน้า ๗๒ - ๗๓.

^๒อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๒๔๘ - ๒๔๙.

^๓Chai - Anan Samudavanija, "The Politics and Administration of The Thai Budgetary Process." (Ph. D. Dissertation, Department of Political Science, Wisconsin University, 1971), p. 154.

เลิกกรมเสนาธิการ กรมจเร และกรมพลาศธิการ จัดแยกทหารออกเป็นประเภทตามเหล่าชนิด และพยายามรวมอำนาจเข้าหาศูนย์กลางให้มากที่สุด โดยการให้เจ้ากรมต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยรบและหน่วยช่วยรบในกองทัพ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบกแต่ผู้เดียว

สำหรับสมัยนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนแนวการจักราขการทหารกลับคืนไปสู่การทหารแบบฝรั่งเศษ โดยการรื้อฟื้นจัดตั้งกรมเสนาธิการ อันเป็นหัวใจสำคัญของการบัญชาการขึ้นมาใหม่ และเปลี่ยนแนวการจ้ดกองทัพไปเป็นแบบหน่วยผสม คล้ายกับการจัดกองทัพน้อยของฝรั่งเศษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวคิดทั้งสองแนวจะแตกต่างกันหลายประการ แต่ก็มีลักษณะร่วมที่เป็นลักษณะเด่น แตกต่างไปจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช อย่างเห็นได้ชัด คือ การเบี่ยงเบนอำนาจบัญชาการสูงสุด จากเสนาบดีกระทรวงมาสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก จนกระทั่งถึงสมัยที่ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ขึ้นมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม อำนาจสูงสุดจึงกลับไปอยู่ที่เจ้ากระทรวงอีกครั้งหนึ่ง

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการจักราขการทหารภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗) คือ ความก้าวหน้าด้านการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ มีการสั่งซื้ออาวุธที่ทันสมัยเพิ่มขึ้นหลายประเภทด้วยกัน ในขณะที่มีการลดหน่วยงานต่าง ๆ ลง แต่งบประมาณกระทรวงกลาโหมกลับเพิ่มขึ้นจากยอดงบประมาณก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเห็นได้ชัด พร้อมกันนั้นยังพยายามยกระดับการศึกษาของนักเรียนทหารขึ้น โดยกำหนดพื้นฐานความรู้ของผู้สมัคร เข้าไว้ถึงชั้น ม. ๘ ของกระทรวงธรรมการ มีการรื้อฟื้นงานของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกขึ้นใหม่ ตลอดจนขยายขอบเขตการศึกษาออกไปถึงหลักสูตรเทคนิคทหาร ข่างอีกด้วย

การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหาร

ลักษณะเด่นที่ไม่ควรจะมองข้ามไป คือ การที่ทหารเริ่มเข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมือง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ซึ่งหากจะมองย้อนกลับไปในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะเห็นได้ว่าสมัยนั้นอำนาจทางการเมืองและการปกครองอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ขององค์พระมหากษัตริย์โดยสิทธิ์ขาด ส่วนทหารมีบทบาทจำกัดเพียงหน้าที่ในการรบ เป็นผู้พิทักษ์รักษาความสงบมั่นคงของชาติและราชบัลลังก์ จนกระทั่งถึงสมัยปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลจากการเข้าไปมีบทบาทเป็นกั๊กจักรกลสำคัญในการปฏิวัติ ทำให้รัฐบาลพลเรือนที่เข้ามาดำเนิน การปกครองเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีกำลังทหาร เป็นเครื่องค้ำจุนอำนาจ ถึงแม้ว่าฝ่ายพลเรือนจะเป็นคนคิดสำคัญในการปฏิวัติ แต่ทหารก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำในการปฏิวัติอย่างแท้จริง อิทธิพลทางการเมืองของทหารจึงเริ่มปรากฏชัดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาคากำลังเกิดความแตกแยกกันในกรณี เก้าโจรง เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ฎีกาที่ตั้งสองต่างพยายามดึงเอากำลังทหารเข้าไปเป็นพวกของตน ในที่สุดเมื่อกลุ่มผู้นำชั้นสูงทางการทหาร คือ นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ พร้อมใจกันกราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่ง ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ กลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อยได้ฉวยโอกาสนี้ก่อการรัฐประหารขึ้นทันที

ลักษณะเช่นนี้ได้เคยมีผู้วิจัยไว้ว่า สาเหตุสำคัญเนื่องมาจาก รัฐบาลไทย ในสมัยนั้นมุ่งเปลี่ยนระบบการปกครอง โดยใช้แบบอย่างการปกครองของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ หรืออเมริกา เป็นแบบอย่าง โดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิม ในสภาพการณ์ของคนเสียก่อน การมีโครงสร้างทางสังคมแบบเก่า ซึ่งนิยมทัศนคติแบบเก่า ซึ่งนิยมทัศนคติแบบแนวอนุรักษนิยม (Conservatism) และมีวัฒนธรรม

แบบอำนาจนิยม (Authoritarian) ที่ฝังรากลึกมาช้านาน ยังผลให้การนำ
ประชาธิปไตยโดยระบอบรัฐสภามาใช้ประสบความสำเร็จ เมื่อรัฐบาลพลเรือนอ่อน
แอลง กลุ่มทหารซึ่งสามารถรวมกันเป็นกลุ่มก้อน มีการจัดองค์กรเป็นปีกแผ่น มี
ระเบียบวินัยเคร่งครัด มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น และสามารถใช้อำนาจสั่งสมอง
กำลังกาย ประกอบกับการใช้อาวุธสอดคลองกันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสามารถ
แทรกแซงเข้ามาควบคุมอำนาจทางการเมืองได้มากที่สุด โดยอ้างเหตุผลแห่งความชอบ
ธรรม ก็จึงเห็นได้จากแถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร ซึ่งนำโดย นายพันเอก
พระยาพหลพลพยุหเสนา ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า

...ด้วยคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดิน ณ บัดนี้ ไม่ถูกต้องครบถ้วนตาม
รัฐธรรมนูญ โดยเริ่มคนบิกลักษณะทรราช แลวงกลใจรัฐธรรมนูญ เป็นหลาย
บท คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จึงเห็นเหตุจำเป็นเขายึดอำนาจ
การปกครองเพื่อให้มีการเปิดสภาแทน ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ...^๒

ผลของการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๗๖ ยังผลให้อำนาจเป็นรัฐบาลพลเรือน
ของพระยามโนปกรณนิติธาดาสิ้นสุดลง พร้อมกันนั้นก็เป็นที่จุดเริ่มการเรืองอำนาจของ
รัฐบาลทหารภายใต้การหนุนหลังของผู้นำทหารในกองทัพบก กองทัพเรือ ความสำเร็จ
ของรัฐประหารทำให้รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ให้แก่กองทักรทหาร มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างท่วมท้น โดยปราศจากการตรวจ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ อรรถกถารายละเอียดได้จาก ปริญา อุดมทรัพย์, "วิเคราะห์บทบาท
ทางการเมืองของทหารในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญยามหาบัณฑิต แผนกวิชา
การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๑ - ๑๐.

^๒ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๑๖๐.

สอบการใช้จ่ายเงินดังกล่าวแต่อย่างใด^๑ มีผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งได้ทำการวิจัยไว้ว่า ในระยะ ๔ ปีแรก ภายหลังจากการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ งบประมาณทางทหารสูงขึ้นเกือบสองเท่า เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเพิ่มที่แท้จริงของเงินงบประมาณการศึกษาที่แม้ว่าจะได้รับมากขึ้น แต่จำนวนทั้งหมดก็ยังน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณที่เพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันประเทศ งบประมาณทางการทหารดังกล่าวนี้เองที่สร้างความไม่พอใจให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรัฐสภา ซึ่งต้องการให้รัฐบาลใช้งบประมาณจำนวนมากนี้ไปในการสร้างถนน พัฒนาการศึกษาและพัฒนาเศรษฐกิจ^๒

บทบาทของทหารในการเมืองไทย อาจมองเห็นได้ชัดเจนจากการเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วง ๒ ปีภายหลังจากการปฏิวัติ สำหรับใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความจำเป็นในการแสวงหาพันธมิตรกับฝ่ายพลเรือนและขุนนางในระบอบเก่าทำให้มีการแบ่งสรรปันส่วนตำแหน่งทางการเมืองกันขึ้น จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว ๗๐ คน มีทหารอยู่เพียง ๑๔ คน หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ ๒๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนระหว่างทหารกับพลเรือนนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ภายหลังจากรัฐประหาร ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ จำนวน ๗๘ คน (เท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง) จำนวนทหารในสภาเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘ คน หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ ๖๑.๕๔ ในขณะที่ฝ่ายพลเรือนมีอัตราอยู่เพียงร้อยละ ๓๘.๔๖ เท่านั้น^๓

^๑ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๑๖๒.

^๒ D. Insor, Thailand, A Political Social and Economic Analysis (New York : Frederick. A. Praeger, 1936), p. 76.

^๓ ชัยอนันต์ สมุทวานิช, "บทบาทของทหารในการเมืองไทย," เศรษฐกิจการเมือง (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑) : ๑๐ - ๑๓.

การเข้ามามีบทบาทควบคุมอำนาจทางการเมืองของทหารในสมัยรัฐบาล นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาตั้งกล่าว ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อกองทัพฝ่าย รัฐบาลสามารถปราบปรามกบฏบวรเดชได้สำเร็จอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจัดการปราบปรามสอบสวนผู้ต้องสงสัยอย่างรุนแรงด้วยการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖ และมอบอำนาจในการจัดการพิจารณาคดีให้แก่รัฐมนตรีกระทรวง กลาโหมอย่างเต็มที่ ผลที่กลุ่มทหารได้รับในการนี้ คือ การเลื่อนฐานะขึ้นมาเป็นผู้ พิตักษรักษาความชอบธรรมทางการเมืองอย่างเต็มที่ นับตั้งแต่นั้นมา เมื่อประเทศ เกิดปัญหาขาดความสงบเรียบร้อย รัฐบาลขาดเสถียรภาพ หรือบ้านเมืองวุ่นวายระส่ำ ระสาย ทหารจึงมีความรู้สึกว่าเป็นการถูกต้องที่ตนจะต้องเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาของประเทศ จนกระทั่งทหารกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลสำคัญที่มีบทบาทชักนำให้ประชาชนชาวไทยเถลิง กับวิถีการเมืองแบบอำนาจนิยมมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉัตรชัย ชีวเวทิน, "การเมืองไทยกับประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์นิเทศ

๑(มีนาคม - เมษายน ๒๕๑๖) : ๑๕.